

Universiteit
Utrecht

SAMEN OP WEG NAAR EEN STERKE FUNDERING

EEN INZICHT IN DE GROND VAN DE SAMENWERKING
VOOR DE AANPAK VAN FUNDERINGSPROBLEMATIEK.

2024

JOYCE GOORHUIS, JOOST VAN KREUNINGEN, MARIEKE NOYON,
LLOYD-LEONARD OPDAM & SEM VAN DER REE

Voorwoord

28 juni 2024, Utrecht

Voor u ligt het onderzoeksrapport 'Samen op weg naar een sterke fundering', uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties door vijf studenten Bestuurs- en Organisationswetenschap van de Universiteit Utrecht.

Dit resultaat was niet mogelijk geweest zonder de begeleiding van onze vakdocent voor Kwalitatief Onderzoek, Arnold Wilts. Zijn bereidheid om onze vele vragen gedurende het onderzoeksproces te beantwoorden, was van onschatbare waarde. Daarnaast willen we onze opdrachtgever, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, hartelijk bedanken voor de gelegenheid om ons vast te bijten in dit fascinerende onderwerp en voor hun hulp bij het vinden van respondenten voor het onderzoek. Tot slot willen wij ook alle respondenten bedanken voor hun tijd, kennis en inzichten die zij met ons hebben gedeeld.

Dit onderzoeksrapport is het resultaat van de vele uren, energie en passie die wij de afgelopen twee maanden in het onderzoek hebben gestoken. Tijdens het schrijven hebben wij veel geleerd over de funderingsproblematiek en bestuurlijke verhoudingen.

Daarom wensen we u veel plezier met het lezen van het onderzoeksrapport en hopen we dat het u aan het denken zet.

Hoogachtend,

Joyce Goorhuis,
Joost van Kreuningen,
Marieke Noyon,
Lloyd-Leonard Opdam en
Sem van der Ree

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Hoofdstuk 1: Inleiding	6
1.1. Aanleiding onderzoek	6
1.2. Vraagstelling onderzoek	6
1.3. Doel van het onderzoek	7
1.3.1. Maatschappelijke relevantie.....	7
1.3.2. Wetenschappelijke relevantie	7
1.4. Leeswijzer	8
Hoofdstuk 2: Context van dit onderzoek.....	9
2.1. Onderzoek en rapportages.....	9
2.1.1. Rapport Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur	9
2.1.2. Kenniscentra rondom funderingsproblematiek.....	9
2.1.3. Invloed van veranderend klimaat op funderingsproblematiek.....	9
2.1.4. Geldproblemen door onwetendheid.....	10
2.1.5. Funderingsproblematiek is onderschat.....	10
2.2. Stakeholdersanalyse	10
Hoofdstuk 3: Literatuurstudie	12
3.1. Samenwerking en coördinatie.....	12
3.1.1. Multi-level governance	12
3.1.2. Collaborative governance	12
3.1.3. Coördinatie binnen multi-level en collaborative governance	13
3.2. Vormen van samenwerking aan complexe problemen in een netwerk.....	13
3.2.1. Governance networks.....	13
3.2.2. Network Governance	14
3.3. Theoretische lens voor dit onderzoek	16
Hoofdstuk 4: Methodologie	17
4.1. Verantwoording onderzoekstandpunten	17
4.2. Design en uitwerking.....	17
4.2.1. Data-verzameling	17
4.2.2. Respondenten.....	18
4.2.3. Data-analyse.....	18
4.3. Kwaliteitscriteria.....	19
4.3.1. Triangulation.....	19
4.3.2. Member checking.....	19
4.3.3. Peer debriefing	19
Hoofdstuk 5: Resultaten.....	20
5.1. Stakeholders en samenwerkingsverbanden.....	20
5.1.1. Stakeholders binnen de ‘coalitie’	20
5.1.2. Stakeholders binnen en buiten het Rijk.....	20

5.1.3.	Ontbrekende stakeholders in samenwerkingsverbanden	20
5.2.	Opvattingen over funderingsproblematiek	21
5.2.1.	Opvattingen over de oorzaak en aanleiding	21
5.2.2.	Opvattingen over de huidige aanpak	22
5.2.3.	Opvattingen over de oplossing	22
5.3.	Samenwerking	23
5.3.1.	Samenwerking centrale en decentrale overheden	23
5.3.2.	Samenwerking Publiek – Privaat	24
5.3.3.	Coalitievorming rondom funderingsproblematiek	24
5.3.4.	Kritiek op het Rijk en verlangen naar samenwerking	25
5.3.5.	Samenwerking aan fonds	25
5.3.6.	Wedijver kennisinstituten	26
5.4.	Coördinatie	26
5.4.1.	Beschrijving coördinatie	26
5.4.2.	Ervaren coördinatie	26
5.5.	Verantwoordelijkheid	27
5.5.1.	Verantwoordelijkheid van huiseigenaren	27
5.5.2.	Verantwoordelijkheid Rijksoverheid	27
5.5.3.	Verantwoordelijkheid van andere organisaties	28
5.5.4.	Eigen en gezamenlijke verantwoordelijkheid	28
5.6.	Doeltreffendheid huidige beleid	28
5.6.1.	Politiek draagvlak en hoge kosten	29
5.6.2.	Fonds Duurzaam Funderingsherstel	29
5.7.	Aanbevelingen van respondenten voor de aanpak van de problematiek	29
5.7.1.	Duidelijke coördinatie van de nationale aanpak funderingsproblematiek	29
5.7.2.	Verplichte transparante informatievoorziening	30
5.7.3.	Verhoging van maatschappelijk bewustzijn	31
Hoofdstuk 6: Analyse		32
6.1.	Verskil in opvattingen	32
6.2.	Doeltreffendheid van de coördinatie en samenwerking	33
6.2.1.	Interdepartementale aanpak	33
6.2.2.	Coalities en samenwerkingen buiten het Rijk om	33
6.2.3.	Nationale Aanpak Funderingsproblematiek (NAF)	33
6.3.	Theoretische benadering van aanbevelingen van respondenten	35
6.3.1.	Tegenstelling informatieverplichting en samenwerking	35
6.3.2.	Effectiviteit van samenwerking vergroten door krachtenbundeling	35
6.3.3.	Maatschappelijk bewustzijn vergroten door bestuurlijke consistentie	36
Hoofdstuk 7: Conclusie		37
7.1.	Beantwoording hoofdvraag en deelvragen	38
7.2.	Onze aanbevelingen	38
7.2.1.	Paal 1: Verander het paradigma over verantwoordelijkheid voor funderingsproblematiek	38
7.2.2.	Paal 2: Neem rol als marktmeester op bij de funderingsproblematiek	39
7.2.3.	Paal 3: Vergroot maatschappelijk bewustzijn funderingsproblematiek	39
7.3.	Discussie	41
7.3.1.	Tekortkomingen	41

7.3.2. Vervolgonderzoek.....	41
Hoofdstuk 8: Literatuurlijst	42
Hoofdstuk 9: Bijlagen.....	45
9.1. Topiclijst	45
9.2. Codeboom.....	47

Hoofdstuk 1: Inleiding

"Heel Holland zakt," zegt Eelco Schippers, procesmanager Ruimtelijke Ontwikkeling in Schiedam (NOS, 2023). Hij doelt hiermee op de zorgwekkende staat van de funderingen van gebouwen, die geleidelijk wegzakken in de grond door gebrek aan onderhoud. Deze ondergrondse structuren zijn bijzonder kwetsbaar voor onder andere bodemdaling, -stijging en lage grondwaterstanden en de opvolgende droogte. Deze problemen worden verergerd door de effecten van klimaatverandering (Rotmans et al., 2014).

Deze funderingsproblematiek heeft niet alleen grote financiële gevolgen, zoals waardedaling van gebouwen, maar brengt ook serieuze veiligheidsrisico's met zich mee, zoals het gevaar van instorting. En daarbij komen ook nog neveneffecten als schulden, ernstige zorgen en dakloosheid.

Lange tijd is dit probleem genegeerd, maar nu lijkt het zich te ontwikkelen tot een groter maatschappelijk vraagstuk (Rli, 2024). Daarom vraagt het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) handvatten om regie te kunnen nemen tussen alle stakeholders in de aanpak van deze funderingsproblematiek.

1.1. Aanleiding onderzoek

De funderingsproblematiek is een kwestie die al lange tijd bestaat en blijft voortbestaan. Hoewel sommigen stellen dat dit probleem jarenlang is genegeerd, neemt de aandacht ervoor nu toe. Denk hierbij aan het Rli-rapport dat afgelopen februari uitkwam (2024). Hoge en lage overheden, publieke en private organisaties zijn in allerlei samenstellingen gaan (samen)werken aan deze problematiek. Er leeft daardoor nu de behoefte aan een grondig onderzoek naar de huidige aanpak en samenwerking tussen de betrokken partijen. Volgens het Kennis Centrum Aanpak Funderingsproblematiek (KCAF) zien we een toenemend aantal problemen in risicogebieden.

Ondanks de herhaalde roep om plannen en maatregelen, ontbreekt het nog steeds aan leiderschap (Kranendonk & Koopman, 2023). Het Ministerie van BZK erkent dat dit een groeiend en ernstig probleem is, maar heeft nog geen volledig beeld van de omvang ervan. De voorspellingen zijn verontrustend: tegen 2035 zal de funderingsproblematiek zich naar verwachting uitstrekken tot zes procent van alle gebouwen, oftewel 375.000 tot 425.000 gebouwen (Rli, 2024). Dit zal aanzienlijke economische gevolgen hebben, met geschatte kosten van 5 tot 39 miljard euro (Rli, 2024) en zal ook leiden tot waardedaling van woningen en veiligheidsrisico's. Er is dringend behoefte aan een duidelijk inzicht in de problematiek, en dan vooral de ervaringen van de stakeholders van de huidige aanpak van en samenwerking binnen de funderingsproblematiek.

1.2. Vraagstelling onderzoek

Dit onderzoek gaat over de huidige samenwerking tussen de stakeholders in de aanpak van de funderingsproblematiek in Nederland. Het onderzoek wordt uitgevoerd in samenwerking met het Ministerie van BZK. Dit ministerie wil graag dat de ervaringen van de stakeholders over de doeltreffendheid van huidige aanpak van de funderingsproblematiek in kaart worden gebracht. Het is daarbij ook belangrijk om per stakeholder de ervaren verantwoordelijkheden te peilen en het Rli-rapport met aanbevelingen onder ogen te nemen, en te achterhalen of deze genoeg in beeld is en erkend wordt door de stakeholders.

Dit relateren wij aan bestaand onderzoek en ervaringen van stakeholders, om zo een uitspraak te kunnen doen over de rol van BZK en andere partijen in het beter organiseren van dit vraagstuk. Om dit te kunnen onderzoeken, luiden onze onderzoeks- en deelvragen als volgt:

Hoofdvraag: Welke mate van doeltreffendheid wordt er ervaren door de stakeholders bij de huidige aanpak van de funderingsproblematiek?

Deelvraag 1: Welke stakeholders zijn betrokken bij de funderingsproblematiek en hoe wordt de samenwerking ervaren?

Deelvraag 2: Welke ideeën leven er over de verantwoordelijkheid voor het aanpakken van funderingsproblematiek, en hoe wordt die verantwoordelijkheid ervaren?

Deelvraag 3: In hoeverre worden de aanbevelingen van de Raad voor Leefomgeving en Infrastructuur herkend, erkend en gevolgd?

1.3. Doel van het onderzoek

Om deze vraag (en vragen) te beantwoorden zullen we een kwalitatief onderzoek uitvoeren. Er zijn veel partijen betrokken bij deze problematiek, denk aan individuele eigenaren, woningcorporaties, verhuurende beleggers, makelaars, hypotheekverstrekkers en overheden (Binnenlands Bestuur, 2024). Vanwege de vele mogelijke oorzaken van funderingsschade is het vaak moeilijk om juridisch vast te stellen welke specifieke partij aansprakelijk is. Hierdoor is er geen eenduidige formele verdeling van verantwoordelijkheid tussen de betrokken partijen.

Het doel van het onderzoek is om te verkennen hoe nationale en lokale betrokkenen aankijken tegen dit vraagstuk en wat de gewenste governance in de multi-level aanpak is. Dit onderzoeken we door op een interpretatieve wijze een beeld te vormen van de ervaren doeltreffendheid van de huidige aanpak met betrekking tot de funderingsproblematiek. Door deze kennis te vergaren, kunnen er aanbevelingen geformuleerd worden waardoor het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninklijkrelaties inzicht kan krijgen in haar rol in deze problematiek en mogelijk actie kan ondernemen.

1.3.1. *Maatschappelijke relevantie*

Dit onderzoek is van maatschappelijk belang vanwege het potentieel om aanbevelingen te formuleren die de organisatie en coördinatie van de aanpak van funderingsproblemen aanzienlijk kunnen verbeteren. Het kan de basis vormen voor het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninklijkrelaties om een andere aanpak te implementeren omtrent de samenwerking binnen deze problematiek. Daarmee kan dit onderzoek bijdragen aan een duurzamere en stabielere woonomgeving in Nederland. Wat op zijn beurt het algemene welzijn en de tevredenheid van de bewoners waarborgt.

1.3.2. *Wetenschappelijke relevantie*

Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant omdat het een lacune vult in de huidige literatuur over de aanpak van funderingsproblematiek. Eerdere studies hebben zich voornamelijk gericht op de technische aspecten van funderingsschade en de invloed van factoren zoals grondwaterstanden en bouwmaterialen. Voorbeelden van dergelijke onderzoeken zijn de studies van Van Kwakernaak et

al. (1998) over de invloed van bodemdaling op funderingen in Nederland en het werk van Van Drunen et al. (2007) die de impact van funderingsproblemen door klimaatverandering op stedelijke infrastructuur analyseert. Internationaal onderzoek, zoals het werk van Mileti and Gailus (2005) in de Verenigde Staten, heeft aangetoond dat funderingsproblemen vaak complex zijn door variërende geologische en klimatologische omstandigheden. Deze studie benadrukt de noodzaak van een multidisciplinaire aanpak, waarbij niet alleen technische, maar ook organisatorische aspecten worden meegenomen. Dit raakt aan ons onderzoek.

Echter onderscheidt dit onderzoek zich door een kwalitatieve benadering, waarbij de focus ligt op hoe stakeholders de doelmatigheid van de huidige aanpak van funderingsproblematiek ervaren. Eerder onderzoek heeft voornamelijk kwantitatieve methoden gehanteerd, waarbij de focus lag op het meten van schadeomvang en de technische effectiviteit van herstelmaatregelen. Het toevoegen van een kwalitatief perspectief, zoals voorgesteld in deze studie, biedt een dieper inzicht in de samenwerking tussen de stakeholders en de ervaren doeltreffendheid van de huidige aanpak, om op die manier de rol van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninklijkrelaties inzichtelijk te kunnen krijgen.

1.4. Leeswijzer

In de opeenvolgende hoofdstukken in dit onderzoeksrapport zal in hoofdstuk 2 eerst de context van het vraagstuk geschetst worden. We gaan dan dieper in op de technische onderdelen van de problematiek en geven een analyse van de betrokken partijen. Vervolgens zal er in hoofdstuk 3 een theoretische lens gevormd worden die achterliggende processen in (overheids)samenwerkingen en conflicten binnen samenwerkingen in kaart brengt. In hoofdstuk 4 zullen de methodologische stappen van het onderzoek verantwoord worden. In hoofdstuk 5 zullen we de onderzoeksresultaten in kaart brengen en ondersteunen door middel van quotes. Deze resultaten zullen we vervolgens in hoofdstuk 6 analyseren aan de hand van de theorie uit hoofdstuk 3. Als laatste zullen we in hoofdstuk 7, de conclusie en discussie, een samenvatting geven van het onderzoeksrapport en zullen we de onderzoeksvragen beantwoorden. Ook zullen we aanbevelingen doen aan de hand van de analyse uit hoofdstuk 6 en zullen we een korte methodologische reflectie houden, met aanbevelingen voor volgend onderzoek.

Hoofdstuk 2: Context van dit onderzoek

In het contexthoofdstuk lichten we toe wat de funderingsproblematiek zelf inhoudt. Dit doen we omdat het onder de grond een erg complex probleem is. We noemen verschillende kennisinstituten die zich met het probleem bezighouden. Ook bespreken we enkele onderzoeken die zijn uitgevoerd. Daarmee kijken we naar de invloed van klimaatverandering op de funderingsproblematiek en naar de gevolgen van de funderingsproblematiek voor huizen. Vervolgens doen we een stakeholderanalyse en bekijken we de rol en belangen van deze stakeholders en geven we aan welke stakeholders we hebben gesproken.

2.1. Onderzoek en rapportages

2.1.1. *Rapport Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur*

In februari 2024 verscheen een rapport over de funderingsproblematiek in Nederland (Rli, 2024). Dit rapport, met de naam Goed Gefundeerd, is geschreven door de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli). Hierin is de omvang van het probleem zichtbaar gemaakt: ongeveer 6% van alle gebouwen in Nederland zullen in de toekomst te maken krijgen met matige of ernstige schade veroorzaakt door aantasting van de fundering. In het rapport worden ook schadeveroorzakende processen en beschikbare technische oplossingen benoemd. Een bekende oorzaak is het verlagen van het grondwaterpeil. Volgens de tekst is dit echter absoluut niet de enige. Er is juist een enorme verscheidenheid aan oorzaken. In deze tekst wordt ook een toekomstperspectief gegeven: door de toenemende klimaatverandering zal de funderingsproblematiek naar verwachting verergeren door de verandering van de bodemtemperatuur en verschil in krimp en zwel van de grond.

2.1.2. *Kenniscentra rondom funderingsproblematiek*

Kenniscentrum Aanpak Funderingsproblematiek (KCAF) verzamelt sinds 2012 allerlei informatie en plaatst dit op de website. Zo wordt bij de bouw van woningen niet standaard bijgehouden welke funderingen er zijn gebruikt. Dit heeft gevolgen voor het in kaart brengen van het probleem en brengt een gebrek aan transparantie voor huizeigenaren met zich mee (KCAF, 2024). Het KCAF brengt onder andere in kaart in welke regio's de funderingsproblematiek speelt en welke gevolgen dat voor die gebieden heeft. Een ander kenniscentrum is het Kenniscentrum Bodemdaling en Funderingen (KBF). Deze stichting heeft sinds 2023 online een kennisloket waar ze vragen beantwoorden over funderingsproblematiek (KBF, 2024). Ook hebben ze een locatie in Gouda met een zogenaamde Experience Bodemdaling.

2.1.3. *Invloed van veranderend klimaat op funderingsproblematiek*

Schade aan funderingen zorgen ervoor dat huizen deels kunnen verzakken. Als een huis deels verzakt komen er scheuren in de muren. Daarmee kan funderingsschade zich als een virus verspreiden over een heel huis. Doordat de droogte in Nederland toeneemt zijn er nu ook andere vormen van funderingsschade dan voorheen (Hendriks et al., 2024). Zo kan funderingsschade ook voorkomen op plekken waar klei in de grond krimpt en zwelt. Dit is bijvoorbeeld het geval in noord-Limburg, oost-Nederland en Drenthe. De impact van droogte op funderingen hangt van verschillende factoren af. Dit zijn bijvoorbeeld de soort fundering (houten palen of op staal), de diepte van de fundering, de gevoeligheid van een pand voor verschildzetting, en de aanwezigheid van een kelder (Hendriks et al., 2024).

2.1.4. *Geldproblemen door onwetendheid*

In Nederland worden gegevens van panden opgeslagen in de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG). In de BAG worden echter geen eigenschappen van de fundering genoemd. Hendriks et al. (2024) noemen ook het probleem dat er geen verzekering is voor de kosten van funderingsschade. Zij merkten in hun onderzoek op dat de overheid daarnaast nauwelijks zou bijdragen aan het financieren van schadeherstel. Eigenaars kunnen ook zelden zelf funderingsschade oplossen. Ze zullen dus vaak een externe organisatie moeten betalen om het op te lossen voor ze. Ze kunnen funderingsschade ook niet voorkomen. Dit terwijl het om best grote bedragen gaat. *Voorbeeld:* Als je onder een bungalow van 100 vierkante meter een nieuwe betonfundering zou leggen, ben je al snel anderhalve ton kwijt.

2.1.5. *Funderingsproblematiek is onderschat*

De overheid de funderingsproblematiek heeft onderschat. Er zijn in Nederland richtlijnen voor eisen waar gebouwen aan moeten voldoen. Volgens Prosperi et al. (2023) zijn die richtlijnen te optimistisch voor hoe ernstig de verzakking hier is. De onderzoekers laten zien dat in gevels in Nederland hierdoor heel makkelijk grote scheuren ontstaan, groter dan de overheid had verwacht.

2.2. Stakeholdersanalyse

Het analyseren van de betrokken stakeholders is essentieel, omdat hun inzichten en ervaringen cruciaal zijn voor het begrijpen van de huidige situatie en het behalen van het onderzoeksdoel. Daarom is het noodzakelijk om de stakeholders te identificeren en de relevante partijen te benaderen en te spreken. Tegelijkertijd is het belangrijk om de belangen van deze partijen zorgvuldig in overweging te nemen, om zodoende grondig en nauwkeurig onderzoek te kunnen uitvoeren.

De volgende stakeholders hebben we geïdentificeerd aan de hand van openbare bronnen en gesprekken (RLI, 2024; KCAF, z.d.):

- **Waterschap:** Verantwoordelijk voor beleidsvorming en besluitvorming rond waterbeheer en infrastructuur.
- **Individuele woningeigenaren:** Direct getroffen en verantwoordelijk voor hun eigen funderingen.
- **Gemeenten:** Lokale overheden die verantwoordelijk zijn voor infrastructuur en stedelijke planning.
- **Landelijke overheid:** Beleidsmakers en financiers van grote infrastructuurprojecten en klimaatadaptatieprogramma's.
- **Provincies:** Tussenlaag van bestuur die regionale planning en coördinatie verzorgt.
- **Woningcorporaties:** Beheerders van sociale huurwoningen, verantwoordelijk voor het onderhoud van hun vastgoed.
- **Banken:** Spelen een veelzijdige rol in de aanpak van funderingsproblematiek in Nederland. Hun betrokkenheid varieert van financiële ondersteuning en risicobeheer tot beleidsbeïnvloeding.
- **Kenniscentra:** Leveren van gedetailleerde en wetenschappelijke informatie die beleidsmakers en andere stakeholders kunnen gebruiken.
- **Verzekeraars:** Ontwikkelen van verzekeringsproducten die schade door funderingsproblemen dekken en zorgen voor snelle en eerlijke schadeafhandeling.

Stakeholder	Belangen	Gesproken?
Waterschappen	Effectief waterbeheer en minimalisering van schade door stijgend grondwater.	Ja
Individuele woningeigenaren	Behoud van woningwaarde, minimale onderhoudskosten, veiligheid van hun huis.	Ja
Gemeenten	Duurzame stedelijke ontwikkeling, veiligheid en welzijn van inwoners, infrastructuurbehoud.	Ja (meerdere partijen)
Landelijke overheid	Landelijk beleid voor klimaatadaptatie, financiering en ondersteuning van grootschalige projecten.	Ja (meerdere partijen)
Provincies	Regionale coördinatie van klimaatadaptatie-initiatieven, ondersteuning voor gemeenten en waterschappen.	Nee
Woningcorporaties	Behoud van vastgoedwaarde, minimale onderhoudskosten, veiligheid van huurders.	Ja
Banken	Banken willen waarborgen dat hun hypotheek en leningen veilig zijn. Funderingsproblemen kunnen de waarde van woningen beïnvloeden en daarmee de risico's op uitstaande hypotheek verhogen.	Ja
Kenniscentra	Voortdurend onderzoek naar oorzaken, gevolgen en oplossingen van funderingsproblemen.	Ja (meerdere partijen)
Verzekeraars	Verzekeraars hebben belang bij het beperken van financiële risico's en het minimaliseren van uitbetalingen voor schadeclaims gerelateerd aan funderingsproblemen.	Ja
Makelaars	Makelaars hebben een direct financieel en professioneel belang bij het effectief omgaan met funderingsproblematiek.	Nee

Hoofdstuk 3: Literatuurstudie

In dit theoretisch kader zullen we enkele concepten die voorkomen in de onderzoeksvraag nader toelichten en uitwerken vanuit de bestaande theorie. Allereerst kijken we naar samenwerking en coördinatie van publieke en private partijen die aan complexe problemen werken in het licht van *multi-level governance*, *collaborative governance* en *governance networks*. We zullen bespreken wat deze begrippen inhouden en gaan daarna dieper in op het management van deze netwerken. Dit wordt *management of governance networks* genoemd. We benoemen vormen van governance networks, valkuilen bij samenwerking binnen netwerken en de belangrijke rol van management van deze netwerken. Als laatste zullen samenwerking en coördinatie binnen netwerken gecombineerd worden tot een theoretische lens voor het uitvoeren van dit onderzoek.

3.1. Samenwerking en coördinatie

Binnen de funderingsproblematiek is er een grote verscheidenheid aan betrokken partijen. Om de aanpak mogelijk te maken lijkt een effectieve samenwerking en coördinatie van handelingen nodig. Hierin is een onderscheid te maken tussen twee type samenwerkingen: multi-level governance en collaborative governance.

3.1.1. *Multi-level governance*

De Nederlandse bestuurlijke organisatie bestaat uit een bestuurlijk bestel van verschillende lagen (De Nederlandse Grondwet, z.d.). De samenwerking tussen de verschillende bestuurslagen kan aangeduid worden als multi-level governance (Park & Poelgeest, 2012, p. 6). Hiermee wordt een samenwerking tussen verschillende overheden bedoeld die onderling onafhankelijk van elkaar zijn, zoals verschillende gemeenten en gemeenten en hogere overheden (Piattoni, 2009, p. 172). Tekenend voor deze samenwerkingen is dat het grote mate niet gebaseerd is op hiërarchie, maar op nadruk vooral ligt op het informele van het openbaar bestuur. De centrale overheid is namelijk ook afhankelijk van lagere overheden (Park & Poelgeest, 2012, p. 6). Het systeem is daarom gekenmerkt door de noodzaak van onderhandeling en coördinatie tussen de verschillende overheden om werkzaamheden op elkaar af te stemmen (Piattoni, 2009, p. 172).

3.1.2. *Collaborative governance*

De funderingsproblematiek is een zeer complex probleem (Rli, 2024) en de aanpak ervan wordt opgepakt door een combinatie van verschillende publieke en private partijen, blijkt uit de stakeholderanalyse. Dit maakt dat er niet alleen een noodzaak is voor samenwerking tussen de verschillende overheden, maar dat er ook collaborative governance nodig is. Collaborative governance is een manier van bestuurlijke samenwerking waarbij belanghebbenden met een private en publieke aard bij het besluitvormingsproces van overheden worden betrokken. Besluiten worden op deze manier zoveel mogelijk op basis van consensus gemaakt, bij het besluitvormingsproces van openbaar beleid (Ansell & Gash, 2008). Deze vorm van besluitvorming wordt door overheden gefaciliteerd wanneer zich problemen voordoen die niet of niet makkelijk opgelost kunnen worden door enkele organisaties op zichzelf. Bijvoorbeeld bij problemen die zich in verschillende sectoren voordoen, zoals de funderingsproblematiek (Kapucu, Yuldashev & Barkiev, 2009, p. 41). Door middel van collaborative governance worden dus publieke doelen bereikt die zonder de samenwerking tussen overheid en andere organisaties niet verwezenlijkt zouden kunnen worden (Emerson, Nabatchi & Balogh, 2012, p. 2).

3.1.3. *Coördinatie binnen multi-level en collaborative governance*

In zulke grootschalige samenwerkingen is coördinatie een vereiste. Met coördinatie wordt het samenbrengen en het op elkaar afstemmen van verschillende activiteiten bedoeld. Coördinatie is nodig voor het behalen van een gemeenschappelijke doelstelling (Senninger, Finke & Blom-Hansen, 2021, p. 709). De meeste effectieve vorm van coördinatie bevat een combinatie van aan de ene kant hiërarchische sturing en autoriteit en aan de andere kant interdepartementale onderhandeling. Dit is omdat hiërarchie efficiëntie en een verantwoordelijkheidsgevoel met zich meebrengt. Tegelijk is interdepartementale onderhandeling nodig om de mate van consensus te bevorderen (Senninger, Finke & Blom-Hansen, 2021, p. 709-710). Coördinatie is noodzakelijk om inconsistenties in beleid te voorkomen. Vooral in het publieke domein is deze consistentie belangrijk. Wanneer burgers bijvoorbeeld geconfronteerd worden met beleidsinconsistentie tussen organisaties of in overheidshandelen kan dit negatieve impact hebben op de burger tevredenheid en zorgt voor onduidelijkheid (Pelgrims, Hondeghem & Steen, 2003, p. 8).

3.2. **Vormen van samenwerking aan complexe problemen in een netwerk**

Het is duidelijk dat er binnen de funderingsproblematiek samenwerkingen ontstaan die passen binnen het fenomeen multi-level en collaborative governance. Om het functioneren en de doeltreffendheid van zulk een samenwerking te kunnen beoordelen, gaan we dieper in op de twee onderdelen van samenwerkingen rondom complexe problemen, namelijk de samenwerking zelf, en de coördinatie ervan.

De samenwerking zelf is te analyseren door een samenwerking te beschouwen als een zogenaamd “governance network” (Osborne 2010, Sørensen & Torfing, 2007 en Provan & Kenis, 2008 in Klijn & Koppenjan, 2014). Uit de literatuur zal hierna blijken hoe een governance network eruitziet, waarom deze ontstaan en wat typische conflicten zijn binnen zo een netwerk.

De coördinatie binnen een governance network is het best te analyseren door de literatuur te raadplegen over het coördineren van zo een netwerk, “network governance” genoemd (Provan & Kenis, 2008). Verderop bespreken we de drie basisvormen van network governance, de spanningen die uit deze verschillende vormen voort kunnen komen en de voorwaarden voor een succesvolle adoptie van management van een netwerk.

3.2.1. *Governance networks*

Rondom complexe problemen zoals de funderingsproblematiek, zijn veel verschillende (semi-) publieke instanties en private partijen afhankelijk van elkaar en hebben zij in verschillende richtingen afspraken en ideeën over verantwoordelijkheden voor het oplossen van problemen (Van Duivenboden et al., 2009). In het geval van de funderingsproblematiek is er sprake van een zogenaamd “governance network” (Osborne 2010, Sørensen & Torfing, 2007 en Provan & Kenis, 2008 in Klijn & Koppenjan, 2014).

Een governance network ontstaat vanuit een “necessity to interact” (Klijn & Koppenjan, 2014, p. 242) en bestaat uit “more or less stable patterns of social relations between mutually dependent actors” (Koppenjan & Klijn, 2004, pp. 69-70). Vaak vormen deze netwerken zich natuurlijkerwijs rondom een bepaald onderwerp, probleem of vraagstuk. Gedurende het ontstaan en bestaan van deze netwerken ontstaan ook geleidelijk regels en afspraken.

Met een netwerk bedoelen we groepen van drie of meer juridisch autonome organisaties die samenwerken om niet alleen eigen doelen, maar ook een collectief doel te bereiken. Een netwerk

kan geïnitieerd zijn door leden van het netwerk zelf, of kan worden opgelegd, zoals vaak het geval is in de publieke sector (Hill and Lynn, 2005 in Provan & Kenis, 2008, p. 231).

Actoren in een governance network zijn genooddaakt met elkaar samen te werken, omdat zij afhankelijk zijn van elkaar, vaak vanwege gezamenlijke resources. Juist op dat vlak ontstaan in governance networks vaak conflicten (Klijn & Koppenjan, 2014).

Typische conflicten in een governance network gaan over verschillende opvattingen over (1) de verdeling van de baten en lasten, (2) de oorzaken van problemen, (3) de juiste oplossingen voor problemen en (4) passende en geschikte regelingen en afspraken.

In het funderingsvraagstuk zien we deze governance networks terug. Uit de resultaten en analyse zal moeten blijken of de geschetste conflicten ook binnen deze netwerken terug te zien zijn.

Om te kunnen analyseren hoe de samenwerking in governance networks vormgegeven wordt, zullen we nu kijken naar “network governance”, dat beschrijft hoe netwerken bestuurd en gecoördineerd kunnen worden.

3.2.2. *Network Governance*

In elk netwerk is er interactie en samenwerking, maar niet altijd aansturing. Provan en Kenis beschrijven manieren waarop netwerken kunnen worden bestuurd en noemen dit “network governance”. Met governance binnen een netwerk bedoelen zij het gebruik van instituten en gezagsstructuren om middelen toe te wijzen en verdelen, activiteiten te coördineren en gezamenlijke acties in het hele netwerk te beheersen. In het netwerk rondom de funderingsproblematiek lijkt governance van cruciaal belang, aangezien er sprake is van een veelheid aan actoren met uiteenlopende belangen en verantwoordelijkheden. De theorie over network governance biedt een lens om te kijken naar de organisatie en coördinatie van de samenwerkingen rondom de funderingsproblematiek.

De effectiviteit van network governance wordt gedefinieerd als het bereiken van positieve resultaten op het niveau van het netwerk, die normaal gesproken niet door de individuele organisatie onafhankelijk zouden kunnen worden bereikt (Provan & Kenis, 2008, p. 230).

Een veelgehoorde aanname is dat hiërarchie en controle niet passen binnen de aard van de samenwerking binnen governance networks, aangezien dit soort netwerken samenwerkingsverbanden zijn, die geen officiële juridische grondslag hebben. Omdat er geen juridische grondslag is en omdat er op gelijk niveau met elkaar wordt samengewerkt, lijkt er geen strikte noodzaak te zijn voor officiële procedures, regels en besturing.

Voor de samenwerking aan de funderingsproblematiek, ontstaan doelgerichte netwerken. Hierbij is volgens Provan & Kenis een vorm van governance noodzakelijk om ervoor te zorgen dat deelnemers zich bezighouden met (1) collectieve en wederzijds ondersteunende acties, (2) het aanpakken van conflicten (3) en het efficiënt en effectief verwerven en benutten van netwerkresources” (Provan & Kenis, 2008, p. 231).

Provan en Kenis (2008) onderscheiden drie basisvormen van bestuur binnen network governance:

1. **Participant-Governed Networks:** alle deelnemers zijn actief betrokken bij het bestuur, zowel formeel via vergaderingen als informeel door continue inspanningen (pp. 6-7).

2. **Lead Organization-Governed Networks:** één organisatie neemt de leiding in het besturen van het netwerk, coördineert activiteiten en beslissingen, en draagt vaak de administratieve kosten (pp. 7-8).
3. **Network Administrative Organization (NAO):** een aparte entiteit wordt opgericht om het netwerk te besturen en coördineren, zonder zelf diensten te verlenen. Dit kan een overheids- of non-profitorganisatie zijn (p. 8).

De keuze voor een vorm van network governance hangt af van vier “contingentiefactoren”:

1. **Vertrouwen binnen het netwerk:** hoog vertrouwen bevordert gedeeld bestuur, terwijl laag vertrouwen een gecentraliseerde aanpak door een lead organization of NAO vereist (pp. 9-10).
2. **Aantal deelnemers in het netwerk:** gedeeld bestuur werkt het beste in kleinere netwerken. Grotere netwerken vereisen gecentraliseerd bestuur door een lead organization of NAO (pp. 10-11).
3. **Consensus over de doelen van het netwerk:** consensus wat betreft netwerkbrede doelen vergemakkelijkt gedeeld bestuur. Lagere consensus vraagt om een lead organization of NAO om conflicten te beheren (pp. 11-12).
4. **Behoeft aan competenties op netwerkniveau:** bij het werken aan gezamenlijke doelen is er veel onderlinge afhankelijkheid en moet het netwerk competenties bezitten die de afzonderlijke deelnemers an sich wellicht niet bezitten; een bestuursvorm met een lead organization of NAO is dan het meest geschikt.

De keuze voor een bepaalde governancevorm brengt ook spanningen met zich mee, zoals beschreven door Provan en Kenis (2008):

1. **Efficiëntie versus inclusiviteit:** een efficiëntie samenwerking binnen een netwerk vraagt om gecentraliseerde besluitvorming, terwijl een inclusieve samenwerking vraagt om gedeeld bestuur. Een NAO kan een balans bieden (pp. 14-15).
2. **Interne versus externe legitimiteit:** gedeeld bestuur zorgt voor een grotere interne legitimiteit, terwijl bestuur middels een lead organization, meer externe legitimiteit als gevolg heeft, aangezien de lead organization als boegbeeld optreedt en vaak al externe legitimiteit bezit. Een NAO kan het midden vinden (p. 16).
2. **Flexibiliteit versus stabiliteit:** gedeeld bestuur zorgt voor flexibiliteit, omdat er weinig regels zijn en de samenwerking binnen het netwerk flexibel is. Gecentraliseerd bestuur door een lead organization of NAO biedt juist stabiliteit en kan ten koste gaan van flexibiliteit.

Bij de keuze voor een vorm van netwerkbestuur is het van belang om te kijken naar de samenhang tussen de contingentiefactoren en de gekozen bestuursvorm. Gedeeld netwerkbestuur werkt het beste wanneer er veel vertrouwen is, het aantal deelnemers laag is, er hoge consensus is over de netwerkdoelen, en de behoefte aan netwerkcompetenties laag is.

Lead organization-bestuur is wenselijk bij een lager onderling vertrouwen, een gematigd aantal deelnemers, weinig consensus over netwerkdoelen en een matige behoefte aan netwerkcompetenties.

NAO-bestuur is het meest geschikt bij gematigd tot wijdverspreid vertrouwen, een matig tot groot aantal deelnemers, hoge consensus over netwerkdoelen en een hoge behoefte aan netwerkcompetenties (Provan & Kenis, 2008, p. 13).

3.3. Theoretische lens voor dit onderzoek

Uit de literatuurstudie blijkt dat effectieve samenwerking en coördinatie essentieel zijn bij de aanpak van complexe problemen zoals de funderingsproblematiek. Multi-level governance beschrijft de samenwerking tussen verschillende bestuurslagen, waarbij nadruk ligt op informele coördinatie zonder hiërarchische structuren. Collaborative governance benadrukt de noodzaak van samenwerking tussen publieke en private partijen, waarbij beslissingen op basis van consensus worden genomen.

Governance networks ontstaan rondom complexe vraagstukken en vereisen effectieve coördinatie om afstemming over de verdeling van de baten en lasten, oorzaken van problemen, de juiste oplossingen voor problemen en passende en geschikte regelingen en afspraken. Provan en Kenis (2008) onderscheiden drie basisvormen van network governance: Participant-Governed Networks, Lead Organization-Governed Networks, en Network Administrative Organization (NAO). De keuze voor een specifieke governancevorm hangt af van factoren zoals vertrouwen binnen het netwerk, het aantal deelnemers, consensus over doelen en de behoefte aan netwerkcompetenties.

Met deze informatie kunnen we een lens vormen om de samenwerking, coördinatie en interacties binnen governance networks te analyseren. Deze theoretische lens stelt ons ook in staat om te onderzoeken hoe effectief de samenwerkingsverbanden functioneren en welke governancevormen het meest geschikt zijn voor het aanpakken van de funderingsproblematiek.

Hoofdstuk 4: Methodologie

In dit hoofdstuk beschrijven we de stappen die we zullen ondernemen om een gedegen onderzoek te doen naar de hoofd- en deelvragen die centraal staan in ons onderzoek.

4.1. Verantwoording onderzoekstandpunten

Ons onderzoek is fenomenologisch, zo gaat het onderzoek over het fenomeen funderingsproblematiek en de ervaringen en posities van verschillende partijen die betrokken zijn bij het fenomeen. Het gaat hierbij om een situatie waarbij de ervaringen van verschillende partijen kunnen bijdragen aan de theorievorming en om tot de kern van de funderingsproblematiek te komen. Daarom wordt er gekozen voor de kwalitatieve onderzoeksmethode (Boeije & Bleijenbergh, 2023, pp. 24-28). Deze methode is het beste instrument om te achterhalen hoe betrokken partijen denken over (de aanpak van) de funderingsproblematiek. Het gaat hierbij dus over de normatieve invulling van de respondent over het desbetreffende probleem.

Daarnaast gaat het ook over een situatie die zowel complex als veranderlijk is. De hoeveelheid huizen die de afgelopen tijd verzakt zijn of een hoog risico hebben op verzakking, zal aan het begin van het onderzoek niet hetzelfde zijn als aan het einde. Ook zal de samenwerking er aan het begin van het onderzoek wellicht anders uitzien aan het einde, en zal ook de ervaring van de samenwerking kunnen veranderen. Dit onderzoek is derhalve een momentopname van de ervaringen van alle betrokken partijen. Deze momentopname kan ingezet worden door BZK en andere betrokkenen om de samenwerking aan de funderingsproblematiek te veranderen. Kortom: er is een behoefte aan actie, om de bestaande problematiek op te lossen en of te verbeteren (Boeije & Bleijenbergh, 2023, pp. 31, 32).

Gezien de hoofdvraag interpretatief van aard is, ligt de basis van dit onderzoek in de interpretatieve benadering. In tegendeel tot de natuurwetenschappen, gaat onze hoofdvraag verder dan alleen een causaal verband of een wetmatigheid. Er wordt stilgestaan bij de normatieve ervaringen en standpunten over de funderingsproblematiek, van de partijen die hierbij betrokken zijn. Hierbij is het relevant om te kunnen kijken door de ogen van de verschillende betrokken partijen, ook wel vanuit het eerstpersoonsperspectief (Tijmstra & Boeije, 2011, pp. 19).

4.2. Design en uitwerking

4.2.1. *Data-verzameling*

Voor het verzamelen van data door middel van interviews, maken we gebruik van een opportunistische steekproeftrekking en een steekproeftrekking op basis van literatuur. Dit betekent dat respondenten zowel benaderd zullen worden op basis van het netwerk van respondenten en opdrachtgever, als op basis van eerder onderzoek en openbare bronnen. Het benaderen op basis van netwerk, wordt ook wel de ‘sneeuwbalmethode’ genoemd. Zodra een interview is afgerond, kunnen we het rapport dat is opgebouwd tussen respondent en interviewer, gebruiken om weer in contract te komen met andere respondenten (Boeije & Bleijenbergh, 2023, pp. 61). Het risico bij deze steekproeftrekking is, dat je niet altijd de beste respondent voor je onderzoek zal vinden. Je bent bij deze methode namelijk afhankelijk van het netwerk van een ander.

De tweede manier om respondenten te werven, zal aan de hand zijn van de literatuur en openbare bronnen. Er zal gekeken worden naar welke partijen berokken zijn bij het probleem, vervolgens zal er een respondent gezocht worden die onderdeel is van desbetreffende partij (Boeije & Bleijenbergh, 2023, pp. 58) en kan spreken namens deze partij. Bij deze steekproeftrekking gebaseerd op de literatuur, is het risico dat potentiële respondenten je sneller zullen weigeren, dan wanneer je via een bekende in contact komt met deze persoon. Zo heb je nog geen rapport opgebouwd

De data voor het onderzoek wordt door middel van open kwalitatieve interviews verzameld. Deze interviews worden semi-gestructureerd uitgevoerd, aan de hand van een topiclijst, zie bijlage 1. Deze topiclijst wordt ontwikkeld met elkaar, door te kijken naar de bestaande literatuur. Daarnaast zullen wij ook goed te kijken naar of deze topics ons zullen leiden tot data, die wij kunnen gebruiken om onze hoofd en deelvragen te beantwoorden. Dit betekent dat de richting van het gesprek deels wordt bepaald door de topiclijst, maar dat de inhoud en de antwoorden ook deels zullen afhangen van het natuurlijke verloop van het interview (Boeije & Bleijenbergh, 2023, pp. 76-77).

Er worden in totaal twee soorten interviews afgenomen. Allereerst worden er verkennende interviews afgenomen (2 van de 11), deze interviews zijn vooral bedoeld om meer begrip te krijgen van de context en de actoren in die context. Dit biedt vervolgens ook weer meer kennis, die wij kunnen gebruiken om zo gericht mogelijk vragen te stellen in de diepte-interviews die we daarna zullen afnemen. De diepte-interviews zullen daarentegen, gericht zijn op specifieke onderdelen van het vraagstuk en zorgen daarmee voor meer diepgang.

4.2.2. *Respondenten*

De respondenten worden in ons onderzoek geselecteerd op basis van de partij bij wie ze horen en op hun vermogen om wat over het standpunt van de desbetreffende partij te zeggen binnen de problematiek van fundering. Het is voor ons onderzoek belangrijk dat respondenten wat kunnen zeggen over positie en standpunten van de partij waar zij onderdeel vanuit maken. Deze partijen moeten op bestuurlijk niveau betrokken zijn bij de funderingsproblematiek. Daarnaast ik het goed om te melden dat de organisaties die wij zullen spreken voor het onderzoek volledig onherleidbaar zullen zijn in het rapport. Dit om mogelijk frictie tussen deze organisaties vermijden, die door de publicatie van dit rapport zouden kunnen ontstaan.

4.2.3. *Data-analyse*

De data binnen ons onderzoek zullen als volgt worden verwerkt en geanalyseerd. Eerst worden de interviews getranscribeerd. Vervolgens worden deze transcripten gecodeerd op basis van een inductieve kwalitatieve analyse. Dit betekent dat de codering op basis van empirische data en bestaande literatuur zal worden gedaan.

Voor het coderen van de interviews zullen wij de volgende drie fasen doorlopen:

1. Open coderen
2. Axiaal coderen
3. Selectief coderen

De eerste fase van het coderen, ook wel open coderen, zal voornamelijk plaatsvinden aan het begin van het onderzoek. In deze fase zal er minder gekeken worden naar de relevantie van de data, gezien wij dan nog te weinig inzicht hebben in het belang en de samenhang van de verschillende inzichten. Het open coderen zal daarom ook bijdragen aan ons begrip van het onderzoeksmateriaal

(Boeije & Bleijenbergh, 2023, pp. 107-108). Het open coderen zal door de verschillende onderzoekers los van elkaar uitgevoerd worden om tot de meest onafhankelijke inzichten te komen.

In de tweede fase zullen we de open codes categoriseren op basis van een thema en wordt er gekeken naar welke thema's of categorieën relevant zijn voor het onderzoek. Ondertussen vindt er nog interviews plaats, zo wisselen we de dataverzameling af met de analyse. In deze fase wordt de omvang van de bruikbare data gereduceerd, wordt bepaald wat de belangrijkste thema's zijn en daarnaast wordt er gekeken naar de structuur en ordening van thema's (Boeije & Bleijenbergh, 2023, pp. 117-118). De axiale codeboom zal worden samengesteld aan de hand van de onafhankelijk open gecodeerde interviews. De verschillende inzichten zullen met elkaar vergeleken en geëvalueerd worden. Op basis van overleg en consensus zal de codeboom gemaakt worden.

De laatste fase is het selectief coderen van de data en vindt plaats aan het einde van het onderzoek. Hierin worden de belangrijkste thema's gekozen en nog meer aangescherpt (Boeije & Bleijenbergh, 2023, pp. 123-124). We hechten veel belang aan het nauwkeurig doorlopen van deze fasen om zo tot betrouwbare conclusies en relevante aanbevelingen te komen.

4.3. Kwaliteitscriteria

Ons onderzoek zal volgens op basis van de volgende drie kwaliteitscriteria verlopen.

4.3.1. *Triangulation*

Dit houdt in dat je als onderzoeker je codes (die gebruikt worden voor het analyseren van de data) baseert op verschillende bronnen van informatie. Hoe meer codes en conclusies gebaseerd zijn op verschillende bronnen, hoe betrouwbaarder de resultaten zijn (Lub, 2015, pp. 2). Door onze conclusie te baseren op de literatuur die we hebben verzameld in de literatuurstudie en de data die wij hebben verzameld van onze respondenten, versterken wij zo de betrouwbaarheid van onze conclusies. Daarnaast gaan wij onze analyse ook op deze manier opbouwen, door dus eerst te kijken naar wat respondenten zeggen en dit vervolgens te koppelen met de literatuur.

4.3.2. *Member checking*

Dit is het laten checken van de data die je als onderzoeker hebt verzameld van de respondenten, door de respondenten zelf. Dit minimaliseert het risico van misinterpretaties (Lub, 2015, p. 3). Gezien beperkte middelen en beperkte tijd is het voor ons niet mogelijk om alles wat wij uit onze data gaan gebruiken af te stemmen met iedere respondent. Wel is het mogelijk om tijdens het interview de dingen die de respondent heeft gezegd, samen te vatten om vervolgens te kijken of wij als onderzoekers op dezelfde lijn zitten als de respondent. Ook zal de opnamen van de afgenomen interviews zo vaak als het kan erbij te halen bij het maken van de analyse op de data.

4.3.3. *Peer debriefing*

Dit is wanneer er door een andere persoon naar het onderzoek wordt gekeken. Deze persoon neemt dat de rol in van advocaat van de duivel door het stellen van kritische vragen, wat gebreken aan het onderzoek belicht (Lub, 2015, p. 4). Onze stukken zullen altijd gelezen worden door een of meer collega's. Dit betekent dat er altijd meerder mensen zijn die naar een stuk zullen kijken en hier vervolgens ook feedback op zullen geven door opmerkingen in het Word-document te zetten. Daarnaast zullen de stukken ook nog mondeling met elkaar besproken en ondervraagd worden.

Hoofdstuk 5: Resultaten

5.1. Stakeholders en samenwerkingsverbanden

De ervaringen met betrokken stakeholders en de bijbehorende samenwerkingsverbanden zijn een veelbesproken thema binnen de interviews. De omvang van de funderingsproblematiek is dermate groot dat het essentieel is om inzicht te krijgen in het ervaren speelveld waarin deze problematiek zich afspeelt. Uit de interviews kwamen twee grote samenwerkingsverbanden naar voren, bestaande uit betrokken partijen.

5.1.1. *Stakeholders binnen de 'coalitie'*

Een samenwerkingsverband, dat de 'coalitie' wordt genoemd bestaat uit de Vereniging Eigen Huis (VEH), het Verbond van Verzekeraars (VvV), de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB), Aedes, en het Kenniscentrum Aanpak Funderingsproblematiek (KCAF). Deze partijen hebben gezamenlijk het Deltaplan Aanpak Funderings ontwikkeld en opereren onder de naam 'de coalitie'. Gedurende het onderzoek zijn vertegenwoordigers van VEH, NVB, Aedes, en KCAF geïnterviewd. Uit de gesprekken blijkt dat de samenwerking tussen deze private partijen goed verloopt. KCAF schijnt daarin voornamelijk te dienen als kennisbron dat zijn gegevens, kennis, en data beschikbaar stelt aan de andere leden van de coalitie (R8). De coalitie zet zich actief in voor de belangen van woningeigenaren omtrent funderingsschade en risico daartoe, die volgens hen onderbelicht en niet goed georganiseerd zijn (R5).

5.1.2. *Stakeholders binnen en buiten het Rijk*

Uit de interviews blijkt dat het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) overleg voert met het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W). Dit overleg omvat ook de betrokkenheid van banken, verzekeraars, en woningcoöperaties (R7). Daarnaast speelt het Kenniscentrum Bodem en Funderingen (KBF) een belangrijke kennisgevende rol binnen deze Rijksoverlegstructuur.

5.1.3. *Ontbrekende stakeholders in samenwerkingsverbanden*

Het de interviews komt dat enkele belangrijke stakeholders, zoals de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Woonbond, niet of nauwelijks betrokken worden in de huidige samenwerkingsverbanden (R5, R6). De VNG wordt als passief ervaren in de aanpak rondom funderingsproblematiek. Een respondent gaf als mogelijke reden aan:

"De VNG is een beetje afwezig in deze discussie. Ook omdat het niet alle gemeenten in Nederland raakt. Daardoor zullen zij dit minder snel zien als een dossier wat zij moeten oppakken." (R5)

De ander benadrukt daarin ook de complexiteit:

"Je hebt te maken met gemeenten die wat langer al met dit probleem aan de slag zijn... En al die verschillende gemeenten hebben ook een andere ondersteuningsbehoefte." (R2)

Tegelijkertijd werd de noodzaak van de betrokkenheid van VNG benadrukt door een respondent, waarbij werd aangezet op een belangrijke rol van provincies, gemeenten en waterschappen omtrent preventieplannen van funderingsproblematiek (R1).

Daarnaast werd er door een respondent verbazing uitgesproken over de afwezigheid van de Woonbond, de landelijke vereniging voor huurders (R6).

Tenslotte wordt er benadrukt dat de Unie van Waterschappen niet aan tafel zit. Een respondent benadrukt het belang van een nieuwe overlegstructuur met daarbij de partijen die al bezig zijn met de aanpak en de twee passieve maar wel belangrijke partijen: Unie van Waterschappen en VNG (R8).

5.2. Opvattingen over funderingsproblematiek

In dit onderdeel zullen de algemene opvattingen van respondenten over verschillende onderdelen van de funderingsproblematiek besproken worden. Achtereenvolgens zullen de opvattingen over de oorzaak en aanleiding, de staat van de huidige aanpak, en de oplossing van de funderingsproblematiek naar voren komen.

5.2.1. Opvattingen over de oorzaak en aanleiding

De visie op de precieze oorzaak en aanleiding van de funderingsproblematiek varieert tussen de verschillende respondenten. Zo wordt aan de ene kant onoplettendheid bij het kopen van een huis en onwetendheid van de staat van de fundering van de burger als oorzaak aangewezen voor de omvang van het probleem (R4). Aan de andere kant wordt de grote invloed van externe factoren als het milieu, bacteriën, het materiaal van de fundering en de grondwaterstand benoemd. Ook wordt de invloed van de agrarische sector op de werkzaamheden van de waterschappen en dan vooral het waterpeil, als achterliggende oorzaak benoemd (R5). De meeste respondenten zijn het met elkaar eens dat er niet één vaste oorzaak voor het probleem te vinden is en dat dit het oplossen van het probleem lastiger maakt (R4, R2).

“Ik denk dat, als we het hebben over funderingsproblematiek. Dat je echt wel een multidimensionaal probleem te pakken hebt.” (R2)

Ook worden de kosten voor het oplossen van het probleem meerdere malen genoemd als een oorzaak voor de groeiende omvang van de funderingsproblematiek. Respondenten melden dat door de hoge kosten de wil voor het nemen van verantwoordelijkheid voor het oplossen laag is, waardoor de problematiek blijft groeien.

“Niemand heeft zin in dat grote kostenplaatje.” (R4)

De verschillende partijen wijzen daarom naar elkaar of doen alsof ze geen weet hebben van de urgentie van de problematiek (R5). Bij het aanpakken van de problematiek wordt er niet altijd synergie tussen burger en overheid ervaren, wat niet als positief wordt ervaren.

“Op het moment dat de overheid [zich] gaat bemoeien, gaat iedereen zeggen, ‘dit is een vrij land. Wat hebben jullie je daarmee te bemoeien?’ Dus als [de burger] het uitkomt, dan wil je wel dat de overheid zich bemoeit. En als het niet uitkomt wil [de burger] dat niet.” (R4)

Echter, vaak werd benoemd dat vooral huiseigenaren niet goed genoeg geïnformeerd worden over de staat van de fundering van het huis dat ze kopen. Huiseigenaren zijn zich dan niet bewust van de financiële risico's die ze aangaan bij de koop van huis. Ze kunnen daarom het herstel niet betalen en komen in de problemen (R5, R9).

5.2.2. *Opvattingen over de huidige aanpak*

Uit gesprekken is duidelijk naar voren gekomen dat de aanpak van de funderingsproblematiek op veel plaatsen op een andere manier gaat. In veel verschillende gemeente is er namelijk een andere oorzaak voor funderingsproblemen, wat dit verschil in aanpak verklaart (R2). De verschillen in aanpak blijken uit onderstaande quotes:

“[De gemeente heeft] een funderingskaart waarin eigenlijk alle plannen die niet hersteld zijn, maar [in hun ogen] een risico dragen, rood [zijn] gekleurd. En daar hebben [ze] in het begin heel veel gedoe mee gehad met de makelaars. Want [die] zeiden, ‘je maakt onze woningen onverkoopbaar’. Ik zeg, [er is] een subsidie voor onderzoek. Als jij vindt dat het een goede woning is, laat een onderzoek doen.” (R10)

“Want in Rotterdam bijvoorbeeld weten ze het al best wel lang en daar hebben ze gewoon. Daar zijn er corporaties die weten al, we moeten er gewoon 20% ooit doen. En die houden ze nu goed in gaten, welke is het slechtste en welke het minst slecht.” (R6)

Uit gesprekken is niet gebleken dat verschillende partijen elkaar over de eigen manier van aanpak inlichten. Ook blijkt er per gemeente en per provincie een groot verschil te zijn in de ervaren urgentie van de problematiek (R2) en is het fonds dat woningeigenaren helpt met het betalen van funderingsschade tot ongenoegen van een respondent niet in alle gemeenten beschikbaar (R9).

Er wordt daarnaast ervaren dat de daadwerkelijke aanpak nog niet echt van start kan gaan door de komst van het nieuwe kabinet en de onzekerheden die daarbij komen kijken.

“Ja, we hebben tot nu toe een beetje in de wachtstand gestaan, omdat er een nieuw kabinet moest komen die een ei ging leggen over het geld.” (R6)

5.2.3. *Opvattingen over de oplossing*

Verschillende partijen zijn het eens dat er bij de oplossing voor het probleem niet gekeken moet worden wie de schuld voor het probleem draagt. Volgens hen moet de kern juist liggen bij de gezamenlijke oplossing (R1, R5, R6). Zo zegt een respondent:

“Want die mensen zitten met al die slechte huizen en dat kan ook echt financiële impact hebben voor jou als persoon. Dus laten we ook wel vanuit een soort realistische blik, zeg maar, om het probleem op te lossen, niet te veel die schuldvraag induiken.” (R9)

Er wordt daarnaast gepleit voor een publiek-private aanpak:

“Ik geloof niet dat dit een oplossing is die alleen maar bij de overheid gezocht moet worden.” (R2)

Binnen de verschillende betrokken partijen heerst echter een verschil in mening over hoe de oplossing eruit zou moeten zien en wat ieders rol daarin is. Verschillende partijen hopen op een verschuiving van de nadruk op juridische verantwoordelijkheden en zien juist mogelijkheden in een gezamenlijke nationale aanpak (R1, R6, R10). Hier wordt door een andere partij anders tegenaan gekeken:

“En ik vind ook dat het [de overheid haar] taak is om het probleem... het bewustzijn in de maatschappij te brengen. Maar het is niet aan [de

overheid] om het op te lossen. Want de wet is daar heel duidelijk in. De eigenaar is daarvoor verantwoordelijk.” (R4)

5.3. Samenwerking

Er wordt zowel binnen het Rijk als met en tussen stakeholders samengewerkt aan de aanpak van de funderingsproblematiek. Volgens R4 en R7 is er een interdepartementale Rijksaanpak waarin alle betrokken departementen samenwerken aan de problematiek. Ook is er een Nationale Aanpak Funderingsproblematiek (NAF) waarin het Rijk met andere stakeholders, belanghebbenden en medeoverheden spreekt.

Binnen de Rijksaanpak, waarin de ministeries van BZK, I&W, LNV, EZK, OCW en Financiën samenwerken (Ministerie van BZK, 2024), lijkt er sprake te zijn van een goede afstemming over verantwoordelijkheden:

“Dus alle departementen hebben hun stukje van verantwoordelijkheid. En we spreken met elkaar af, hoe we dit gaan doen.” (R4)

Toch is dat niet altijd makkelijk door verschillende belangen van ministeries onderling (R4). Ieder probeert het belang van de eigen beleidsportefeuille te verdedigen, in plaats van constructief samen te werken.

Door de omvang van de funderingsproblematiek en de complexiteit aan verantwoordelijkheden voor het probleem en de aanpak, ervaren de meeste respondenten een brede samenwerking (zoals in de NAF) al als de norm. Geen enkele respondent geeft aan dat dit niet nodig of ongewenst is. Een respondent geeft aan blij te zijn met de huidige samenwerking:

“Ik ervaar de samenwerking in ieder geval als prettig. En ik moet ook eerlijk zeggen, ik heb de samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken altijd als prettig ervaren.” (R9)

Enkele respondenten benadrukken ook expliciet en impliciet het belang van een goede en constructieve samenwerking, waarbij alle partijen aan tafel zitten. Een goede en productieve samenwerking staat aan de basis van een goede oplossing:

“Als je goed met elkaar kan samenwerken, maakt het eigenlijk niet zoveel uit welke problemen er zijn. Dan ga je er wel samen naar kijken.” (R2)

Echter lijkt samenwerken binnen de NAF ook weer niet altijd écht samenwerken te zijn. Zo benadrukt R3 dat men elkaar vooral aan het updaten en dat er inzichten uitgewisseld worden is, en dat er geen sprake is van een expliciete samenwerking.

5.3.1. Samenwerking centrale en decentrale overheden

De funderingsproblematiek lijkt nog niet op substantiële wijze onderdeel te zijn van de samenwerking tussen centrale en decentrale overheden, omdat gemeenten volgens R1 in veel gevallen nog niet bezig zijn met funderingsproblematiek.

“Er wordt heel veel afgestemd. Maar de funderingsproblematiek is eigenlijk tot en met heden daar geen groot onderwerp van gesprek.” (R1)

Ook is er volgens R1 tussen de waterschappen, gemeenten en provincies, los van de funderingsproblematiek, in de basis sprake van een goede, democratische samenwerking. Toch

lijkt er van boven volgens R2 weinig beeld te zijn van hoe gemeentes en stakeholders samenwerken aan een lokale aanpak voor de funderingsproblematiek. “Soms hebben we daar beeld bij, maar voor een groot gedeelte niet”. De wens leeft om dit beter te onderzoeken.

Hoewel er in de NAF ook sprake is van een samenwerking met decentrale overheden, wordt de rol van het Rijk in die samenwerking door R10 niet altijd als positief ervaren. Zo wordt het feit dat er wel veel gesproken wordt, maar dat er geen geld beschikbaar wordt gesteld, genoemd als voorbeeld van de “verdeeldheid en versnipperdheid” van de aanpak. Daarnaast heeft R10 “best wel moeten sleuren” om het Rijk te betrekken bij het opzetten van een Landelijk Fonds voor funderingsschade.

Volgens R5 lijken decentrale overheden losgelaten te worden in het opzetten van een aanpak. Zij zetten in sommige gevallen hun eigen werkwijzen en fondsen op, maar vaak ook niet. Dat heeft ervoor gezorgd dat burgers in sommige gemeenten wel en in andere gemeenten niet (financieel) worden geholpen met hun fundering (R5). Volgens R2 hebben gemeenten moeite met het zelfstandig vormgeven van een aanpak. Vooral de samenwerking van gemeenten met de private sector wordt door respondenten als lastig beschouwd:

“Hoe ga je dat organiseren? (...) Moet [een gemeente] dan met meerdere banken gaan praten? Hoe gaat dat dan?” (R2)

Ook lijkt het lastig om de noodzaak van een funderingsaanpak duidelijk te maken aan gemeenten:

“(...) vervolgens weet je niet hoe [communicatie over de funderingsproblematiek] landt. Of het geland is. Of hoeveel mensen het hebben gelezen. Ik heb geen idee.” (R2)

5.3.2. Samenwerking Publiek – Privaat

Er wordt in de NAF ook samengewerkt met private partijen en belangenverenigingen. De ervaring van partijen verschilt. Partijen zijn overwegend positief, maar benadrukken ook dat zij ervaren dat de samenwerking op een laag pitje lijkt te staan:

“Er is een tijd geleden wel vanuit de DG een verzoek uitgestuurd om met allerlei partijen te spreken. (...) En nou zou dat gesprek ergens in september of oktober komen. En dan denk ik ook, ja goed, volgens mij nemen die het onderwerp dan ook niet zo serieus. (...) Er komt weinig urgentie vanaf.” (R5)

Dezelfde partij benadrukt dat de samenwerking op andere niveaus wel vlotter lijkt te lopen:

Woningnood, dat is heel tastbaar. Dat wordt wel gezien als heel urgent. Maar met [funderingsproblematiek] is dat toch nog minder” (R5)

Binnen de samenwerking aan de woningnood wordt er op alle niveaus gepraat, “van het werknemersniveau tot bij de minister” (R5). Volgens R5 helpt dat om tot een gezamenlijke oplossing te komen.

5.3.3. Coalitievorming rondom funderingsproblematiek

Zoals besproken in het hoofdstuk over de stakeholders, vormen belanghebbenden ook buiten de NAF om onderling coalities en samenwerkingsverbanden om de funderingsproblematiek te agenderen en aan te pakken.

“Wij hebben daar nu onlangs ook Bouwend Nederland bij betrokken. (...) En het NHD, Nationale Hypotheek Garantie.” (R5)

“We zijn nu verkennend gesprekken aan het voeren met de Bouw Campus.” (R6)

Het lijkt erop dat er door deze coalitievorming ook een belangenstrijd ontstaat waarin geprobeerd wordt bepaalde problemen en oplossingen te agenderen:

“Dan komen wij met een heel goed voorstel, want de kennis zit gewoon bij ons. (...) Als die andere partijen er dan ook achter gaan staan – wat ik verwacht – dan denk ik dat BZK gewoon weer een potje money trekt.” (R8)

Er wordt er binnen coalities echter ook gewerkt aan bewustwording binnen de sector:

“Hoe kunnen we ervoor zorgen dat de kennis die hier overal bestaat, dat die ook wat breder verspreid wordt binnen de sector. En dat we iets kunnen doen bijvoorbeeld aan bewustwording en dat soort gesprekken hebben.” (R6)

5.3.4. *Kritiek op het Rijk en verlangen naar samenwerking*

Alle partijen lijken constructief aan tafel te zitten of willen graag aanschuiven. Toch is een enkele partij ook kritisch (geweest) op de houding of aanpak van het Rijk. Zij gaven aan daardoor uiteindelijk minder betrokken te worden dan andere partijen, wat leidde tot een nog kritischere houding.

“Op een gegeven moment, hadden we best wel veel kritiek op het Rijk. En als je veel kritiek hebt, dan vinden mensen dat... De persoonlijke verhoudingen waren niet zo lekker tussen mijn bestuur op dat moment en de mensen die er zaten [bij BZK]. Dat vind ik heel kwalijk. Dat is nu wat minder. Maar goed.” (R8)

Toch heeft dezelfde partij ook hoop op een goede oplossing en wil diezelfde partij niets liever dan constructief samenwerken aan oplossingen:

“Ik heb wel het idee, dat door nieuwe mensen bij BZK en door het advies van de Rli, (...), dat men ons weer ziet staan en niet om ons heen kan.” (R8)

“Wij willen ook gewoon samenwerken.” (R8)

5.3.5. *Samenwerking aan fonds*

Rondom het Fonds Duurzaam Funderingsherstel (FDH) bestaat volgens de respondenten al langere tijd een goede samenwerking. Echter, “het werkt niet top” (R9). Dat komt omdat er maar enkele gemeentes meedoen aan het fonds. In veel gemeentes kun je er dus geen aanspraak op maken (R9, R8). Aan de andere kant wordt er in sommige provincies zelfs 100% van de schade vergoed van funderingsschade (R8). Er is inmiddels wel vooruitgang in deze scheve situatie en ook partijen binnen de samenwerking lijken graag mee te willen:

“[Uit het advies van de Rli bleek:] trek dat fonds nationaal. Dus beleg het bij de overheid. Gewoon een nationaal fonds. Iedereen in Nederland kan er gebruik van maken. Dus wij hebben gezegd, supergoed, vinden we ook belangrijk. Laten we aan tafel gaan, hoe zo'n verandering van dat fonds, hoe onze rol daarin mee kan veranderen.” (R9)

5.3.6. *Wedijver kennisinstituten*

Er lijkt wedijver te ontstaan tussen de kennisinstituten rondom de funderingsproblematiek. Dit maakt samenwerken aan een oplossing lastiger:

“Wat ik persoonlijk het lastige vind in dit dossier, is dat je eigenlijk twee onafhankelijke kennisinstituten hebt. Je hebt het KCAF en het KBF. En die wedijveren een beetje met elkaar qua positie.” (R5)

5.4. **Coördinatie**

Onder meerdere respondenten is er een grote wil voor een sterke coördinerende rol voor het Rijk bij de aanpak van de funderingsproblematiek. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wordt door veel partijen gezien als het aangewezen ministerie, om de coördinatie op zich te nemen.

5.4.1. *Beschrijving coördinatie*

In het Rli-rapport van februari 2024 werd geadviseerd dat een gezamenlijke krachtige uitvoering teweeggebracht moet worden. Om dat op bestuurlijk niveau zo soepel mogelijk te laten verlopen zou er volgens het rapport een coördinerend minister aangewezen moeten worden. Ook in onze gesprekken kwam deze wens naar voren. Bij zowel publieke als private belanghebbenden staat de coördinerende rol die weggelegd is voor het Rijk, en dan specifiek het ministerie van Binnenlandse Zaken, op de voorgrond. Niet omdat BZK als eigenaar van het probleem wordt bevonden, maar omdat volkshuisvesting onder het ministerie valt (R7). Het ministerie wordt daarom gezien als de speler met de meest centrale rol in de gesprekken rondom de problematiek en het contact met andere betrokken partijen (R2, R6, R7). Verschillende stakeholders zien daarin een faciliterende rol voor het Rijk (R1, R5, R6, R7, R9). De volgende quote omvat dit beeld duidelijk:

“We zeggen ook: het Rijk moet de regie nemen. Als een soort onafhankelijke partij van al die stakeholders.” (R8)

Volgens een respondent zijn onder andere de ministeries BZK, LNV en I&W periodiek met elkaar in gesprek over de problematiek en de afstemming. Er wordt vermeld dat BZK hier leidend in is en de coördinerende rol op zich neemt (R7). Het ministerie coördineert BZK, maar is de samenwerking gebaseerd op gelijkwaardigheid en deelt het ministerie de lakens niet uit (R4). Een andere respondent geeft aan dat er verkennende gesprekken met het ministerie, de Tweede Kamer en private partijen hebben plaatsgevonden en dat er voor het einde van de zomer een groot bestuurlijk overleg wordt georganiseerd (R6).

5.4.2. *Ervaren coördinatie*

Onder respondenten heerst verdeeldheid in de ervaringen met de coördinatie van de samenwerking. Aan de ene kant wordt er door verschillende respondenten vermeld dat ze zien dat de urgentie bij het ministerie wordt gevoeld. Volgens hen staat het onderwerp voldoende op de agenda en er is sinds de uitgave van het Rli-rapport een verschil merkbaar in de rol die het Rijk op zich neemt. De nationale aanpak lijkt van start te zijn gegaan (R6, R9). Wel wordt er door verschillende partijen ervaren dat er nog veel is om samen aan te werken.

“Ik denk dat ze heel goed bezig zijn in de opstart, maar dat het nog wel heel erg nodig is dat we iets opstarten.” (R6)

Verschillende respondenten geven aan dat er nog veel onduidelijkheid is over wat de verschillende belanghebbenden en de ministeries precies uitvoeren. Zo is er vaker aangegeven dat respondenten niet weten met welke partijen de verschillende ministeries in gesprek zijn en hoe de samenwerkingsverbanden met medeoverheden eruitzien (R5, R6, R10). Een respondent heeft aangegeven dat het contact met het ministerie schaars is en de invulling van de werkzaamheden aan de funderingsproblematiek van VRO hem daarom onbekend zijn (R5). Ook werd vermeld dat er nog ruimte is voor BZK om in de coördinatie meer initiatief te nemen (R5).

Een van de partijen vertelde ons dat ze ook coördinatie nodig hebben om aan de slag te gaan. Mede omdat het voor hen zelf nog niet duidelijk hoe ze mee kunnen werken aan oplossingen.

“We kennen het probleem, maar we weten ook nog niet wat we ermee moeten. En wat onze rol en verantwoordelijkheid is.” (R11)

5.5. Verantwoordelijkheid

In dit onderdeel van de analyse gaat het over verantwoordelijkheid, met betrekking tot funderingsschade en de aanpak van dit probleem. Hierbij gaat het dus over wie de geïnterviewde partijen verantwoordelijk vinden voor de aanpak en/of het oplossen van het probleem. Daarnaast kijken we ook naar hoe deze partijen omgaan met verantwoordelijkheid.

5.5.1. Verantwoordelijkheid van huiseigenaren

Wat heel duidelijk uit de interviews naar voren komt, is de erkenning dat de funderingsschade momenteel de verantwoordelijkheid is van de huiseigenaren. Zo zei een respondent hierover het volgende:

“De verantwoordelijkheid ligt op dit moment compleet bij de gebouweigenaar. Die is 100% aansprakelijk voor wat er gebeurt” (R6).

Echter is hierbij wel een kanttekening te plaatsen, namelijk dat veel van de oorzaken van funderingsschade buiten het handelingsperspectief van huiseigenaren vallen. Een respondent verwoordde dit op de volgende manier:

“(…) het zou wel helpen als ze zeggen: een huiseigenaar kan niet weten wat de effecten zijn [van] of heeft niet invloed op de klimaatverandering en ook niet op het waterpeil. En dat zijn twee dingen waar een huiseigenaar dus niks aan kan doen” (R6).

Er wordt dus door sommige partijen gezegd dat de oorzaken van funderingsschade de handelingsmogelijkheid van de huiseigenaar overstijgen, wat maakt dat de gevolgen van deze schade niet alleen bij de burger belegd kunnen worden. Hierover zei een andere respondent dat de verantwoordelijkheid en rekening nu disproportioneel bij de wooneigenaren terechtkomen (R9).

5.5.2. Verantwoordelijkheid Rijksoverheid

Wanneer het gaat over de rol en verantwoordelijkheid van de rijksoverheid in dit probleem, dan kunnen we twee verschillende typen verantwoordelijkheden onderscheiden. Namelijk verantwoordelijk voor het probleem, dus wie is er juridisch verantwoordelijk, betaalt en wie zorgt er dat de fundering hersteld wordt. En verantwoordelijkheid voor de aanpak, dit verwijst meer naar dat er wat moet gebeuren en dat er een partij is die ervoor gaat zorgen dat er wat gaat gebeuren.

Wat opvalt is dat er in de interviews niet veel gekeken werd naar de Rijksoverheid als verantwoordelijke voor het probleem. Wel werd er hier en daar door sommige partijen gehint naar het Rijk voor de subsidiering van het probleem, op basis van de begroting in het Rli-rapport van 2024 (R6). Daarnaast werd er door sommige respondenten gesproken over een informatieplicht (R1, R9). Dit betekent dus dat er vanuit de rijksoverheid gestuurd wordt op verplichte transparantie over de staat van een fundering.

Als we kijken naar de verantwoordelijkheid rondom de aanpak van de funderingsproblematiek, dan is er vanuit verschillende partijen de wen geuit dat het Rijk regie neemt of sturing geeft. Zo verwoorde een respondent het als volgt:

“De nationale overheid moet regie hierop voeren, want anders gaat er niks gebeuren” (R8).

Er werd ook gaan geven door een respondent dat niet iedere gemeente het wiel hoeft uit te vinden wanneer er meer sturing is vanuit de landelijke overheid. Daarnaast is de stimulering van innovaties op het gebied van funderingsherstel ook belangrijk. (R5). Daarnaast wordt sturing belangrijk gevonden, vanwege de omvang van het probleem (R7).

5.5.3. *Verantwoordelijkheid van andere organisaties*

Naast de huiseigenaren en het Rijk, wordt er vanuit de respondenten ook wel gekeken naar andere partijen die een verantwoordelijkheid hebben bij het probleem. Zo worden de banken (R2, R7 en R10) en hypotheekverstrekkers (R2), door verschillende partijen ook genoemd. Daarnaast wordt het waterschap tevens genoemd, vanwege haar rol in het waterpeil (R7 en R9).

5.5.4. *Eigen en gezamenlijke verantwoordelijkheid*

Wat opvalt aan de data, is dat partijen toch wel minder kijken naar hun eigen rol en hun eigen verantwoordelijkheid in het probleem. En wanneer er gesproken wordt over een gezamenlijke aanpak, komt dit voornamelijk toch vanuit de publieke sector. Een respondent zei hierover het volgende wanneer het ging over de verantwoordelijkheid voor de funderingsaanpak:

“En dat is wel iets waar we denk ik met elkaar verantwoordelijk voor zijn. Met z'n allen” (R2).

5.6. **Doeltreffendheid huidige beleid**

Respondenten waren veelal ontevreden over de doeltreffendheid van het huidige beleid. Vaak werd genoemd dat het gebrek aan doeltreffendheid van het beleid grotendeels veroorzaakt werd door een gebrek aan beleid.

“Ik las toen de inleiding en toen zag ik ook een paar keer ‘huidige aanpak, huidige aanpak’ en toen dacht ik er is nog niet zo heel veel huidige aanpak.” (R6)

Er werd door respondenten ook erkend dat dit grotendeels te maken kan hebben met het feit dat de aanpak echt nog in de kinderschoenen staat. De respondenten noemden ook specifieke redenen waarom het nog niet echt lukt om een doeltreffende aanpak te hebben.

“Het spanningsveld waar we voortdurend in verkeren. Aan de ene kant dan herkent de coalitie dat er een probleem is dat aangepakt moet worden. En het beleid moet worden gecontinueerd. Het beleid moet worden verbeterd.

Ondertussen spreken ze af om geen budget voor te regelen. Dus met welk geld gaan we het beleid uitwerken en aanpakken?” (R4)

5.6.1. *Politiek draagvlak en hoge kosten*

Volgens veel respondenten ontbreekt het aan politiek draagvlak. Daardoor is het erg moeilijk om een doeltreffende aanpak te bewerkstelligen. Zolang er weinig politieke aandacht voor is, is het erg lastig om aan de benodigde middelen te komen om überhaupt iets uit te voeren (R2, R11). Een ander onderdeel dat bijvoorbeeld veel geld zou kosten is het op orde brengen van de informatie rond funderingsproblematiek. Dit is iets wat ook veel door respondenten is genoemd.

“Mensen weten het niet, zijn er niet van bewust. En daarvan vervolgens zien we eigenlijk dat dit leidt tot mogelijke financiële negatieve gevolgen. Voor woningkopers en woningeigenaars.” (R3)

Het probleem lijkt twee dus kanten te hebben. Aan de ene kant is het een probleem als je net een huis hebt gekocht en je moet ineens de funderingen gaan vervangen. Aan de andere kant is het ook een probleem als je een huis probeert te verkopen, en het ineens de helft minder waard blijkt te zijn (R9, R11). Daarnaast is het zo dat mensen die zich zorgen maken over de kosten van hun fundering, bijdragen aan het politieke bewustzijn eromheen.

Dus, informatievoorziening over de staat van de fundering, lijkt ook bij te dragen aan het politieke bewustzijn van funderingsproblematiek, zoals in Dordrecht gebeurde, waar de partij die opkwam voor funderingschade, 60 procent van de stemmen kreeg bij de volgende verkiezingen (R11).

5.6.2. *Fonds Duurzaam Funderingsherstel*

Voor het risico van de kosten is er een oplossing bedacht. Er is een fonds met de naam *Fonds Duurzaam Funderingsherstel*. Dit fonds kunnen mensen een beroep op doen als ze een lening nodig hebben om hun funderingen te herstellen. Je komt hier echter alleen voor in aanmerking als je in een van de zes deelnemende gemeenten woont. Er wordt aan gewerkt om het in meer gemeenten te gebruiken. Hier waren respondenten erg positief over.

“Dat [het fonds] het nu beschikbaar wordt, voor iedereen. Ik denk dat dat een hele goede stap in de richting is. Zeker. Want dan maakt het eigenlijk niet uit waar je, in welke gemeente je zit. Of wat dan ook. Jouw probleem is het uitgangspunt.” (R2)

Dit is een onderdeel van de huidige doeltreffendheid waar meerdere respondenten overwegend enthousiast over waren, gezien dit een deel van de onzekerheid weghaalt.

5.7. Aanbevelingen van respondenten voor de aanpak van de problematiek

In dit onderdeel presenteren we de bestuurlijke aanbevelingen, die voortkomen uit de interviews met diverse stakeholders omtrent de aanpak van funderingsproblematiek. Onze analyse en aanbevelingen, vindt u in hoofdstuk 7.2.

5.7.1. *Duidelijke coördinatie van de nationale aanpak funderingsproblematiek*

Meerdere respondenten benadrukten de noodzaak van een nationale aanpak en betere samenwerking tussen verschillende partijen (R6, R8). Hierbij is ook behoefte aan een actieve coördinator. Een respondent heeft het over “een sturende hand van boven” (R5). Een andere geïnterviewde gaf aan:

“En dat je gemeentes oproept, lagere overheden en corporaties. Kom meedoen. We gaan aan de slag. En dat er daarnaast gezorgd wordt, dat iemand probeert daar wat structuur en lijn in te brengen. Dus ervoor zorgen dat al die dingen die nu lopen meer gas kunnen krijgen in de goede richting.” (R8)

De coördinatie van een bepaalde partij is niet alleen nodig om, zoals een respondent zei, om taken te mandateren (R8), maar ook om krachten te kunnen bundelen en daardoor de aanpak sneller te laten verlopen. Dat meerdere partijen gewoon de handen uit de mouwen willen steken, blijkt uit een quote van een respondent:

“Want je krijgt natuurlijk wel dat mensen een beetje naar elkaar gaan wijzen van ‘oh, zij hebben het gedaan’. Maar dat is nu niet relevant, want daar hebben we geen tijd voor. We moeten gewoon aan de slag.” (R6)

De overheid wordt beoogd als coördinator van de aanpak (R2, R6, R7, R8) en wordt momenteel door partijen gemist aan de tafels van denktanks en overleggen. Een respondent vertelde dat er veel partijen bezig zijn met de aanpak, maar de overheid daar niet bij zit en dat dit eigenlijk best wel belangrijk is (R8).

Aan de andere kant komt naar voren dat een respondent juist ervaart dat de overheid andere partijen nodig te hebben voor een doeltreffende aanpak. Een respondent zei daar het volgende over:

“Iedereen zit te wachten op elkaar. Iedereen ziet het probleem. Maar alle vingers wijzen naar de overheid. Van overheid, u moet een oplossing ervoor bedenken. Ja, en dan denk ik, [de overheid heeft] ook niet alle slimheid en mogelijkheden om dat te kunnen doen. Dus [ze] hebben ook echt andere partijen nodig.” (R4)

5.7.2. *Verplichte transparante informatievoorziening*

Er werd veel nadruk gelegd op de noodzaak van transparante informatievoorziening door betrokken partijen. Respondenten ervaren dit als dermate noodzakelijk dat er meerdere malen wordt geadviseerd om hier regelgeving voor te maken (R5, R7). Een voorbeeld dat werd gegeven is een wettelijke verplichting voor makelaars om gedetailleerde informatie over de staat van de fundering van een woning te verstrekken bij verkoop (R5). Een respondent omschreef deze noodzaak als volgt:

“Ik denk dat grootschalig verplichten toch wel het beste gaat werken. Als het allemaal vrijwillig is, dan gaat het denk ik niet snel genoeg.” (R5)

Een andere respondent acht bij de informatievoorziening de bundeling van KBF en KCAF als noodzakelijk:

“KBF en KCAF hebben heel veel kennis in huis, die waardevol is, waardoor ik denk, schuif die clubs nou in elkaar, dan kun je volgens mij elkaar versterken.” (R6)

Ook wordt er door twee respondenten erkend dat men niet ieder huis kan onderzoeken, omdat het heel goed kan zijn dat in een regio waar veel funderingsproblemen zijn, net dat ene huis al versterkt is. Of juist op een stuk zand staat waardoor er geen problemen zijn (R5). Een andere geïnterviewde zegt daar het volgende over:

“Maar je kan wel een beetje grofmazig de gebieden eruit pakken waar het het vaakst voorkomt. En dat lijkt me heel goed dat als kopers daar bewust van zouden worden gemaakt.” (R5)

Kosten voor dit onderzoek, maar ook voor funderingsherstel zouden volgens een respondent moeten worden meegenomen in de prijsbepaling van woningen. En dus ook in het verstrekken van een mogelijke hypotheek (R3).

5.7.3. *Verhoging van maatschappelijk bewustzijn*

Meerdere respondenten hebben herhaaldelijk benadrukt dat burgers (woningkopers) zelden belangstelling tonen voor de staat van hun fundering (R4, R5, R6, R7). Uit de ervaringen van de respondenten blijkt dat dit gebrek aan interesse de effectiviteit van een aanpak vermindert, aangezien woningeigenaren wel degelijk worden beschouwd als een belangrijke stakeholder die deel uitmaakt van het oplossingsproces (R4, R6). Een respondent zei:

“We willen een maatschappelijk debat activeren. Zodat mensen meer bewustzijn hebben van hun fundering.” (R4)

Respondenten herhalen regelmatig dat de politiek de aanpak zowel kan versnellen als vertragen. Volgens enkele geïnterviewden kan een verhoogd maatschappelijk bewustzijn ervoor zorgen dat dit onderwerp hoger op de agenda in Den Haag komt te staan en zo het proces versnellen (R2, R11).

Hoofdstuk 6: Analyse

In het resultatenhoofdstuk hebben we de uiteenlopende visies en opvattingen van betrokken partijen over de (aanpak van) funderingsproblematiek in Nederland kunnen lezen. Deze visies en opvattingen zullen wij volgens de inzichten van Klijn & Koppenjan (2014) analyseren, waarbij onder andere de oorzaken van het probleem, de juiste oplossingen, en de verdeling van baten en lasten worden besproken.

Vervolgens zullen we de doeltreffendheid van de coördinatie en samenwerking bekijken, waarbij drie vormen van samenwerking worden geanalyseerd: de Nationale Aanpak Funderingsproblematiek (NAF), de interdepartementale samenwerking, en coalities buiten het Rijk om. Door deze samenwerkingen te benaderen vanuit de theorieën over 'governance networks' en 'network governance' (Provan & Kenis, 2008; Klijn & Koppenjan, 2004; Klijn & Koppenjan, 2014), verkrijgen we inzicht in de spanningen binnen en effectiviteit van deze netwerken. Met specifieke aandacht voor de Nationale Aanpak Funderingsproblematiek (NAF) kijken we naar de interne en externe legitimiteit, efficiëntie, en inclusiviteit, evenals de rol van een Lead Organization in het bevorderen van een effectieve samenwerking.

Ten slotte zullen we de aanbevelingen van de respondenten in het resultatenhoofdstuk theoretisch benaderen en duiden.

6.1. Verschil in opvattingen

Uit hoofdstuk 5.1 is de grote verscheidenheid aan visies van de verschillende betrokken partijen over diverse aspecten van de funderingsproblematiek gebleken. Ook in de verdere onderdelen van het resultatenhoofdstuk blijkt dat betrokken partijen uiteenlopende opvattingen hebben over de gesteldheid van de coördinatie van de samenwerking of hoe de verantwoordelijkheid voor de aanpak er uitziet.

De verschillende visies kunnen aan de hand van de inzichten van Klijn & Koppenjan (2014) gecategoriseerd worden als:

- Verschil in opvattingen over oorzaken van het probleem. Aan de ene kant wordt de informatievoorziening als oorzaak voor de omvang van het probleem genoemd. Aan de andere kant wordt juist onwil van de burger om samen te werken met de overheid genoemd.
- Verschil in visie over de juistheid van oplossingen. Partijen zien mogelijkheden voor een verschuiving van de nadruk op juridische verantwoordelijkheid naar een gezamenlijke aanpak, terwijl anderen dat juist niet doen. Het verschil in visie over oplossingen maakt overeenstemming over oplossingen nog lastiger.
- Verschil in visie over verdeling van baten en lasten. Door veel partijen wordt bij verantwoordelijkheid van de aanpak vooral niet naar zichzelf gewezen. Ook zijn er verschillende opvattingen over de financiering van het herstel van de schade.

De literatuur heeft laten zien dat dit soort ongelijkheden in visie conflicten in samenwerkingen kunnen veroorzaken. Deze mogelijke frictie in de samenwerking zal hoogstwaarschijnlijk bijdragen aan de ervaren doeltreffendheid van de aanpak van de funderingsproblematiek.

6.2. Doeltreffendheid van de coördinatie en samenwerking

Er is sprake van verschillende vormen van samenwerking rondom de funderingsproblematiek. Er is een nationale aanpak vanuit het Rijk, een interdepartementale samenwerking binnen het Rijk en er zijn verschillende coalities en samenwerkingen buiten het Rijk om. Samenwerkingen kunnen in deze context als netwerk worden getypeerd als er min of meer stabiele patronen van sociale relaties tussen wederzijds afhankelijke actoren ontstaan, die zich vormen rondom het vraagstuk van de aanpak van de funderingsproblematiek. Er ontstaan ook geleidelijk regels en afspraken onderling, de vorming hiervan hebben we echter nog niet teruggezien in de resultaten (Klijn & Koppenjan, 2004; Klijn & Koppenjan, 2014).

Om deze drie vormen van samenwerking rondom de funderingsproblematiek te kunnen typeren, bekijken we deze in het licht van de theorie over ‘governance networks’ en ‘network governance’ (Provan & Kenis, 2008; Klijn & Koppenjan, 2004; Klijn & Koppenjan, 2014). We beschrijven hieronder de verschillende samenwerkingen. Focussen ons vervolgens op de Nationale Aanpak Funderingsproblematiek en beschrijven hoe deze samenwerking getypeerd kan worden, welke spanningen er bestaan, welke vorm van het best past en wat concluderend de effectiviteit van de huidige inrichting is.

6.2.1. *Interdepartementale aanpak*

De samenwerking in de interdepartementale aanpak vertoont kenmerken van een governance network. Zo is er sprake van een noodzaak om met elkaar samen te werken, omdat de verschillende departementen afhankelijk zijn van elkaar. Daarnaast bestaan er verschillende en tegenstrijdige belangen tussen de beleidsp portefeuilles van de verschillende departementen. Dit lijkt op typische problematiek binnen een governance network, waarbij er namelijk onenigheid is over de juiste aanpak van een probleem. De interdepartementale aanpak is volgens Hill and Lynn (2005 in Provan & Kenis, 2008, p. 231) echter geen governance network. De verschillende departementen zijn namelijk strikt genomen geen autonome juridische entiteiten, aangezien zij onderdeel zijn van een centrale organisatie, de Rijksoverheid. Hoewel we deze samenwerking niet als een governance network kunnen benaderen, zou het benaderen van deze samenwerking als zo een netwerk kunnen helpen bij het herkennen van typische spanningen die voorkomen bij het oplossen hiervan.

6.2.2. *Coalities en samenwerkingen buiten het Rijk om*

Als we de coalities en samenwerkingen buiten het Rijk om, zoals de samenwerking rondom het *Deltaplan aanpak Funderingsschade*, theoretisch benaderen, zien we samenwerkingen die lijken op participant-governed networks (Provan & Kenis, 2008), waarbij er geen sprake is van aansturing vanuit een partij of centrale organisatie, maar waarbij er samenwerking plaatsvindt op basis van gelijkwaardigheid en vertrouwen. Een kenmerk van dit netwerk is dat het aantal deelnemers klein is en dat de belangen van deelnemers grotendeels overeenkomen. Dit geeft een grote kans op een goede samenwerking (Provan & Kenis, 2008). Dit kan een deel van de positieve ervaringen binnen deze samenwerking verklaren.

6.2.3. *Nationale Aanpak Funderingsproblematiek (NAF)*

De samenwerking binnen de Nationale Aanpak Funderingsproblematiek is in het kader van ons onderzoek de meest interessante samenwerking, aangezien dit de grootste, meest centrale en breedste samenwerking blijkt te zijn. Bijna alle betrokken partijen die wij hebben gesproken voelen zich betrokken bij de problematiek en willen samenwerken om een oplossing te vinden, maar over de manier waarop zijn partijen het niet altijd eens. Toch lijkt de NAF, vanwege de behoefte om tot een oplossing te komen, een passend orgaan om deze samenwerking vorm te geven.

6.2.3.1. *Typering van de samenwerking binnen de NAF*

Het ministerie van BZK probeert binnen de NAF samen te werken aan “het verbeteren van de kennis over funderingsproblematiek in Nederland en de aanpak daarvan” (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2024). Dit gebeurt “samen met medeoverheden en private partijen” (Ministerie van BZK, 2024). Het blijft ons echter onduidelijk wat precies de samenstelling en omvang van de samenwerking is. Volgens sommige respondenten ligt de eerste bijeenkomst van de NAF nog in de toekomst, terwijl andere partijen aangeven al jaren met ministeries aan tafel te zitten. Ook de RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) publiceerde in 2019 al over deze samenwerking.

6.2.3.2. *Externe en interne legitimiteit van de NAF*

De onduidelijkheid rondom de vorm en leden van het netwerk, ook bij onze respondenten, doen ons voorkomen dat dit netwerk over weinig externe legitimiteit bezit¹. De spanning tussen interne en externe legitimiteit wordt beschreven door Provan en Kenis (2008). Het gebrek aan externe legitimiteit, kan erop wijzen dat er (te veel) sprake is van gedeeld bestuur binnen de samenwerking, terwijl een lead organization aan het hoofd van de samenwerking, bijvoorbeeld het ministerie van BZK, de samenwerking juist veel externe legitimiteit zou kunnen opleveren.

6.2.3.3. *Efficiënte en inclusieve samenwerking binnen de NAF*

Over de rol en verantwoordelijkheden van de verschillende organisaties binnen de funderingsproblematiek bestaat onduidelijkheid. Sommige partijen zien een extensieve rol voor de overheid waarin het Rijk ook in de financiering van het herstel een grote rol speelt, terwijl andere partijen de overheid slechts zien als coördinator van de aanpak.

Dit is een voorbeeld van het feit dat er binnen dit netwerk nog geen consensus lijkt te zijn over netwerkbrede doelen. Hierdoor ontstaat een spanning binnen het netwerk die door Provan & Kenis (2008) beschreven wordt als inclusiviteit versus efficiëntie. Het feit dat het netwerk waarschijnlijk zal bestaan uit een groot aantal deelnemers, die het niet altijd eens zijn, maakt dat er behoefte is aan gecentraliseerde besluitvorming, waarbij een ‘lead organization’ aan het roer staat. Hier raakt men het spanningsveld tussen inclusiviteit (iedereen op gelijke voet meewerken en meebeslissen) en efficiëntie (het aanwijzen van een lead-organization die de samenwerking en besluitvorming vormgeeft). Gezien de complexiteit van het probleem en de verschillende ervaringen van de juiste oorzaken, oplossingen en doelen binnen de funderingsaanpak, lijkt een brede samenwerking, waarbij alle partijen worden betrokken, zeer van belang (Provan & Kenis, 2008).

6.2.3.4. *Implicaties van bevindingen op de samenwerking binnen de NAF*

Deze samenwerking kan als een Lead Organization-Governed netwerk beschouwd worden. Het ministerie van BZK lijkt namelijk een leidende rol te nemen in het opzetten van de samenwerking. Echter lijkt het ministerie van BZK, aan de hand van de gesprekken die wij hebben gevoerd, (nog) geen activiteiten en beslissingen te coördineren, wat typerend is voor een Lead-Organization-Governed netwerk (Provan & Kenis, 2008).

Hoewel er de aanname bestaat dat hiërarchie en controle niet passen binnen een governance netwerk als de NAF, beargumenteren Provan & Kenis (2008) echter dat dit noodzakelijk is voor (1) collectieve en wederzijds ondersteunende acties, (2) het aanpakken van conflicten (3) en het efficiënt en effectief verwerven en benutten van netwerkresources.

¹ We beschikken over te weinig informatie over de interne legitimiteit om hierover uitspraken te kunnen doen.

De funderingsproblematiek is een complex probleem, waarbij respondenten aangeven dat er een brede samenwerking en collectieve actie noodzakelijk is. De funderingsproblematiek is niet zomaar opgelost. Er is stabiliteit nodig in de samenwerking. Gezien de aanbevelingen van Provan & Kenis (2008), lijkt het passend om binnen dit netwerk te kiezen voor een sterke rol voor een Lead Organization of Network Administrative Organisation (NAO), die de regie neemt over de coördinatie van de samenwerking en besluitvorming.

Het ministerie van BZK lijkt door respondenten als ‘natuurlijk leider’ te worden beschouwd in deze problematiek. Daarmee heeft BZK een gunstige positie om zich als Lead Organization op te stellen. De keuze voor een Lead Organization sluit het best aan bij netwerk waarin er een matig aantal deelnemers zijn en er weinig consensus is over netwerkdoelen. Een NAO zou geschikter zijn voor een (zeer) grote samenwerking, echter lijkt het oprichten van een NAO omslachtig, aangezien er al een Lead Organization lijkt te bestaan in deze samenwerking. Elke vorm van bestuur van een netwerk heeft echter zijn voor- en nadelen, welke in het theoretisch kader na te lezen zijn.

6.2.3.5. *Doeltreffendheid van de samenwerking binnen de NAF*

De effectiviteit van network governance wordt gedefinieerd als het bereiken van positieve resultaten op het niveau van het netwerk, die normaal gesproken niet door de individuele organisatie onafhankelijk zouden kunnen worden bereikt (Provan & Kenis, 2008, p. 230). In dit netwerk komen in onze bevindingen nog geen positieve resultaten naar voren, en kunnen we op basis van deze bevindingen zeggen dat het network governance binnen deze samenwerking nog niet effectief lijkt te zijn. De samenwerking binnen de NAF is daarom nog niet doeltreffend. Dit zou volgens Provan & Kenis (2008) verbeterd kunnen worden door een expliciete hiërarchie en bestuur binnen het netwerk aan te brengen, zoals hierboven beschreven.

6.3. Theoretische benadering van aanbevelingen van respondenten

6.3.1. *Tegenstelling informatieverplichting en samenwerking*

Om de kennis over de staat van fundering van eigendommen te vergroten werd door respondenten aanbevolen om de beschikbaarheid van informatie over de staat van fundering verplicht te stellen bij de koop van een pand. Op deze manier zou men altijd kunnen weten wat de staat van fundering is. Echter, verplichtstelling gaat in tegen één van de onderdelen die een goede samenwerking bevordert. Succesvolle multi-level governance en collaborative governance samenwerkingen zijn gebaseerd op onderhandeling en consensus (Pattoni, 2009; Ansell & Gash, 2008). Verplichtstelling staat daar haaks tegenover. De noodzaak om gedrag bij partijen af te dwingen insinueert dat verscheidene partijen het niet eens zijn met deze maatregel en er geen consensus is over de waarde of de haalbaarheid van de oplossing.

6.3.2. *Effectiviteit van samenwerking vergroten door krachtenbundeling*

Om de kennis binnen de samenwerking te verhogen, beveelt een respondent aan om de twee grote kennisinstituten die meewerken aan de aanpak van de funderingsproblematiek te bundelen. Op deze manier zou er een groot kennisinstituut aan tafel zitten in plaats van twee partijen met nagenoeg dezelfde functie. Volgens de theorie is deze aanbeveling mogelijk bevorderlijk voor de effectiviteit van de samenwerking en van de aanpak. Het slaat op het dilemma tussen inclusiviteit en efficiëntie van Provan en Kenis (2008). Wanneer er voor inclusiviteit gekozen wordt en verschillende partijen met nagenoeg dezelfde functie aan tafel zitten, wordt er dubbel werk

geleverd. Er wordt daarom ingeleverd op de efficiëntie en de effectiviteit van de samenwerking. Het samenvoegen van deze twee partijen zou daarom de ervaren samenwerking en doeltreffendheid op positieve wijze kunnen beïnvloeden.

6.3.3. *Maatschappelijk bewustzijn vergroten door bestuurlijke consistentie*

Daarnaast wordt vermeld dat bewustwording van de urgentie van de funderingsproblematiek bij burgers vergroot moet worden. Op dit moment is niet bij iedere gemeente de urgentie even groot. Dit zou volgens de theorie van Pelgrims, Hondeghem & Steen (2003) een oorzaak kunnen zijn voor de lage urgentie van funderingsschade bij burgers. Wanneer er inconsistentie is tussen wat organisaties en/of overheden uitdragen kan dit namelijk de tevredenheid van de burger aantasten en voor onduidelijkheid zorgen. Om het maatschappelijk bewustzijn voor dit onderwerp te vergroten is het volgens deze theorie dan ook nodig om door middel van coördinatie van governance netwerken de consistentie binnen handelen van de betrokken partijen te verbeteren. Het uitdragen van de gezamenlijke visie van betrokken partijen zal de onduidelijkheid en ontevredenheid tegengaan en een positieve invloed hebben het maatschappelijk bewustzijn rondom dit onderwerp.

Hoofdstuk 7: Conclusie

De funderingsproblematiek in Nederland is een complex en urgent vraagstuk dat steeds meer aandacht krijgt. Dit kwalitatieve onderzoek richtte zich op de ervaren doeltreffendheid, samenwerking en coördinatie van verschillende stakeholders bij de aanpak van deze problematiek. Door middel van semigestructureerde interviews met betrokken partijen, hebben we een diepgaand inzicht verkregen in de ervaren doeltreffendheid van de huidige aanpak. Op deze manier kan een stap gezet worden naar het doel van het kwalitatief onderzoek: het verkennen hoe nationale en lokale betrokkenen aankijken tegen dit vraagstuk en wat de gewenste governance in de multi-level aanpak is.

Het onderzoek is fenomenologisch van aard, waarbij we gebruik hebben gemaakt van kwalitatieve onderzoeksmethoden om inzicht te krijgen in hoe verschillende partijen denken over de aanpak van dit fenomeen. Voor de data-verzameling hebben we interviews gehouden, waarbij we respondenten hebben geselecteerd op basis van literatuur en middels de 'sneeuwbalmethode' via netwerken en eerdere onderzoeken. Voor de data-analyse hebben we de interviews getranscribeerd en gecodeerd met behulp van inductieve kwalitatieve analysemethoden, waaronder open, axiaal en selectief coderen voor thematische analyse. We hebben verschillende kwaliteitscriteria toegepast om de betrouwbaarheid en validiteit van ons onderzoek te waarborgen.

Uit de interviews konden we verschillende patronen vaststellen die belangrijk zijn voor het begrijpen van de huidige aanpak van funderingsproblematiek. Het werd duidelijk dat de nationale aanpak nog niet voldoende doeltreffend is, gezien de urgentie van de problematiek. Hoewel er positieve ontwikkelingen zijn, zoals het nationale funderings-fonds, wordt er over het algemeen een magere samenwerking ervaren tussen de betrokken partijen. Een belangrijk knelpunt dat naar voren kwam, is de dringende behoefte aan verplichte informatievoorziening over de staat van funderingen. Daarnaast lijkt een gebrek aan maatschappelijk bewustzijn over de problematiek ook een belemmering te vormen voor een doeltreffende aanpak. Beide factoren dragen bij aan de complexiteit van het probleem en benadrukken de noodzaak voor een betere coördinatie en samenwerking.

Volgens de respondenten moet er dan ook iemand de leiding nemen om de samenwerking te verbeteren. Deze coördinerende rol wordt door de geïnterviewden toegewezen aan de overheid. Zij zien dit als een verantwoordelijkheid van de overheid, ook al achten zij de overheid niet verantwoordelijk voor de funderingsproblematiek zelf. De verantwoordelijkheid voor de funderingen ligt over het algemeen bij de woningeigenaar. Echter, dit betekent niet dat de woningeigenaar verantwoordelijk is voor de gevolgen van de problematiek, aangezien de oorzaken vaak buiten hun controle liggen.

De overgrote meerderheid van de geïnterviewden is van mening dat de overheid een centrale rol zou moeten spelen in het coördineren van de samenwerking tussen de betrokken partijen. Dit zou de nationale aanpak van de funderingsproblematiek kunnen versterken en versnellen. Door een dergelijke coördinerende rol op zich te nemen, kan de overheid ervoor zorgen dat het woon- en leefgenot van de burgers wordt gewaarborgd. De versterking van de samenwerking, de verbetering van de informatievoorziening en het vergroten van maatschappelijk bewustzijn zijn cruciaal om de funderingsproblematiek doeltreffend aan te pakken en duurzame oplossingen te realiseren.

7.1. Beantwoording hoofdvraag en deelvragen

Ter voorbereiding van dit onderzoek hebben we deelvragen opgesteld die ons door het proces hebben geleid om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden. De hoofdvraag luidde: In welke mate wordt de doeltreffendheid van de huidige aanpak van de funderingsproblematiek ervaren door de stakeholders? Hierbij is gekeken naar de betrokken stakeholders en de samenwerking tussen deze partijen, de ervaren verantwoordelijkheid, en in hoeverre de aanbevelingen van het Rli-rapport worden erkend en gevolgd.

Hoofdvraag: *Welke mate van doeltreffendheid wordt er ervaren door de stakeholders bij de huidige aanpak van de funderingsproblematiek?* Uit onze analyse blijkt dat de doeltreffendheid van de huidige aanpak van de funderingsproblematiek door de stakeholders als onvoldoende worden ervaren.

Deelvraag 1: *Welke stakeholders zijn betrokken bij de funderingsproblematiek en hoe wordt de samenwerking ervaren?* Uit onze analyse blijkt dat diverse stakeholders betrokken zijn bij de funderingsproblematiek, zowel uit de private als de publieke sector. De specifieke identificatie en betrokkenheid van deze partijen worden gedetailleerd beschreven in de stakeholdersanalyse in hoofdstuk 2.2. De samenwerking tussen de partijen wordt wisselend ervaren. Over het algemeen zien we dat de er veel kansen zijn voor een effectievere samenwerking.

Deelvraag 2: *Welke ideeën leven er over de verantwoordelijkheid voor het aanpakken van funderingsproblematiek, en hoe wordt die verantwoordelijkheid ervaren?* Uit onze analyse blijkt dat de verantwoordelijkheid voor het aanpakken van de funderingsproblematiek als zeer complex wordt ervaren. Er wordt een verschil ervaren tussen de verantwoordelijkheid voor de schade en de verantwoordelijkheid voor de aanpak van de problematiek. De verantwoordelijkheid voor de fundering ligt bij de woning- of gebouweigenaar, terwijl niemand specifiek verantwoordelijk wordt gehouden voor de oorzaken van de problematiek. Wel bestaat er een breed gedragen beeld dat de verantwoordelijkheid voor het coördineren en faciliteren van de samenwerking bij de overheid ligt.

Deelvraag 3: *In hoeverre worden de aanbevelingen van de Raad voor Leefomgeving en Infrastructuur herkend, erkend en gevolgd?* Uit onze analyse blijkt dat de aanbevelingen van de Raad voor Leefomgeving en Infrastructuur (Rli) over het algemeen worden herkend en erkend door de betrokken stakeholders, maar onvoldoende worden gevolgd. De betrokken partijen zien het rapport als een belangrijke richtlijn en zijn zich bewust van de noodzaak om de voorgestelde maatregelen spoediger te implementeren.

7.2. Onze aanbevelingen

Op basis van de theorie, de resultaten en de analyse in de vorige hoofdstukken, presenteren we in dit deel van de conclusie onze aanbevelingen. Deze palen vormen samen onze ideeën voor een betere fundering voor het doeltreffend aanpakken van de funderingsproblematiek.

- 7.2.1. *Paal 1: Verander het paradigma over verantwoordelijkheid voor funderingsproblematiek*
De eerste aanbeveling betreft, om niet de verantwoordelijkheid voor de funderingsproblematiek bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninklijke relaties te beleggen, maar wel de verantwoordelijkheid voor de aanpak. Daarvoor moet wellicht zowel intern als extern een verschuiving plaatsvinden in de beleving van de rol van de Rijksoverheid in dit probleem. Het ministerie zou een leidende rol op zich moeten nemen in de samenwerking van de aanpak van funderingsproblematiek. Om dit doeltreffend te realiseren, is het noodzakelijk om een

samenwerkingsverband te organiseren, of bestaande samenwerkingsverbanden te verbeteren, waarin taken en verantwoordelijkheden worden verdeeld op basis van de kennis, capaciteiten en middelen van de betrokken partijen.

Deze samenwerking moet diverse betrokken partijen omvatten, waaronder decentrale overheden, organisaties binnen de private sector, kenniscentra en andere relevante organisaties en (overheids)instanties. Het ministerie van BZK is, gezien zijn invloed en centrale positie binnen de beleidsvorming, de meest geschikte partij om deze samenwerking te leiden. Door zijn onafhankelijke status en beleidsmatige invloed kan het ministerie zorgen voor een consistente en doeltreffende aanpak die alle verschillende stakeholders samenbrengt. Dit houdt in dat het ministerie fungeert als coördinator en facilitator, waarbij zij zorgt synergie en afstemming tussen de diverse betrokken partijen en dit houdt in dat het ministerie daarmee de regie voert, maar niet de verantwoordelijkheid voor het probleem aan sich op zich neemt.

7.2.2. *Paal 2: Neem rol als marktmeester op bij de funderingsproblematiek*

De tweede aanbeveling is, om als overheid, naast coördinator, ook zijn rol als marktmeester op te pakken. In deze hoedanigheid zal de overheid zich specifiek richten op de kruising van woningmarkt en funderingsproblemen, zonder het beheer en de organisatie van de gehele markt over te nemen.

Zo zal de overheid als marktmeester de aanbeveling van het rapport ‘Goed Gefundeerd’ van de Raad voor Leefomgeving en Infrastructuur (2024) betreffende de verplichting van informatieverstrekking over de staat van fundering moeten navolgen. De overheid zou het verstrekken van informatie over de fundering bij de aan-/en verkoop van huizen daarom verplicht moeten stellen.

Voor het verstrekken van deze informatie moeten, in samenwerking met betrokken stakeholders, duidelijke landelijke regels en afspraken komen om beleidsinconsistentie in overheidshandelen te voorkomen. Op deze manier zal de markt zich van nature herstellen doordat de waarde van het huis mede wordt bepaald door de staat van de fundering. Het is echter van belang om bij het implementeren hiervan ook rekening te houden met mensen die bij het invoeren van de regeling ‘tussen wal en schip belanden’, doordat zij bij het kopen of verkopen van een huis tegen onverwachte waardeverschillen kunnen aanlopen.

7.2.3. *Paal 3: Vergroot maatschappelijk bewustzijn funderingsproblematiek*

Ten slotte erkennen we de noodzaak van maatschappelijk bewustzijn. Burgers vormen een cruciaal onderdeel van het oplossingsproces en dienen zich bewust te zijn van de ernst en omvang van de huidige en toekomstige funderingsproblematiek in Nederland. Om ook een eenduidige visie van de overheid naar buiten te brengen, adviseren wij daarom de lancering van een uitgebreide bewustwordingscampagne. Deze campagne moet gericht zijn op het informeren van het publiek over de funderingsproblematiek en de mogelijke gevolgen ervan.

Het doel is om de kennis over funderingsproblemen te vergroten en de noodzaak van preventieve en herstelmaatregelen te benadrukken. Door middel van gerichte communicatie, zoals voorlichtingsmateriaal, mediacampagnes en lokale bijeenkomsten, kunnen burgers beter worden geïnformeerd en gemotiveerd om actie te ondernemen. Een goed geïnformeerd publiek kan niet alleen bijdragen aan vroegtijdige signalering en aanpak van funderingsproblemen, maar ook druk uitoefenen op politiek Den Haag om prioriteit te geven aan deze kwestie. Dit verhoogde bewustzijn

en de actieve betrokkenheid van burgers kunnen de snelheid en doeltreffendheid van de aanpak van de funderingsproblematiek aanzienlijk verbeteren.

7.3. Discussie

In het volgende stuk zullen de tekortkomingen van het onderzoek worden besproken, om zo bij te dragen aan de transparantie en betrouwbaarheid van dit onderzoek. Daarnaast zal er ook nog een aanbeveling worden gegeven voor mogelijk vervolgonderzoek.

7.3.1. *Tekortkomingen*

In de tijd die wij voor het onderzoek hadden, is het ons niet gelukt om alle organisaties die wij wilden spreken te interviewen. Dit is een gemis voor ons onderzoek, omdat deze organisaties wel een belangrijke rol spelen in de funderingsproblematiek. Dit betekent dat de standpunten van deze organisaties niet vertegenwoordigd zijn in het onderzoek, wat een mogelijk vertekend beeld kan geven van de conclusie of resultaten. Echter zijn we ook van mening dat we alsnog een compleet beeld hebben gekregen van het probleem. Naast dat de beperkte tijd ervoor zorgde dat we niet met alle beoogde respondenten konden spreken, had de tijd ook nog invloed op de keuzes die wij moesten maken. We hebben onze hoofd- en deelvragen bewust klein gemaakt, in verband met de beperkte tijd van twee maanden. Gedurende het onderzoek kwamen we ook regelmatig op interessante bevindingen die bijvoorbeeld niet aansloten op onze hoofdvraag. Dit betekende dat we deze informatie niet altijd konden verwerken in ons onderzoek.

Bij het afnemen van de interviews is het belangrijk om de volgende kanttekeningen te maken over de betrouwbaarheid van deze resultaten. Allereerst is het belangrijk om bewust te zijn dat een persoon niet volledig representatief is voor een hele organisatie. Zo bestaat een organisatie uit meer dan één persoon, wat maakt dat er ook verschillende opvattingen binnen een organisatie zijn. Daarnaast nemen deze respondenten ook hun eigen standpunten en ervaringen mee in een interview, die niet altijd overeen zullen komen met de lijn van de organisatie. Tevens is het voorgekomen dat een respondent emotioneel betrokken was bij het onderwerp. Dit maakt de gemaakte statements wellicht gekleurd en daardoor minder betrouwbaar. Het kan ook voorkomen dat respondenten tijdens de interviews geneigd waren om sociaal wenselijke antwoorden te geven. Daarnaast is het ook mogelijk dat respondenten informatie achterhielden of dingen mooier vertelden dan ze daadwerkelijk zijn, omdat zij bang zijn om de relatie met andere organisaties te beschadigen. Ook dit heeft invloed op de betrouwbaarheid van de data.

7.3.2. *Vervolgonderzoek*

Naar aanleiding van onze ervaringen in de gesprekken met respondenten en de bevindingen in ons onderzoek, is het interessant om te kijken naar de invloed van de afstand tot de burger, de houding ten opzichte van burgers en betrokkenen en hoe dit de aanpak van en standpunten over de funderingsaanpak beïnvloedt.

Daarnaast valt het op dat sommige partijen de neiging hebben om zich als vanzelf te richten op de juridische aspecten, wanneer het gaat over verantwoordelijkheid voor de aanpak van funderingsproblematiek en niet op een doelmatige aanpak. Deze automatische reactie om de juridische kant te benadrukken, is ook een belangrijk aanknopingspunt voor verder onderzoek.

Hoofdstuk 8: Literatuurlijst

- Ansell, C. & Gash, A. (2008). Collaborative Governance in Theory and Practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543-571.
- Boeije, H., & Bleijenbergh, I. L. (2023). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Boom.
- Bovens, M. (2007). Analysing and Assessing Accountability: A Conceptual Framework1. *European Law Journal*, 13(4), 447-468. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0386.2007.00378.x>
- De Nederlandse Grondwet. (z.d.). Bestuurlijke indeling. De Nederlandse Grondwet. Geraadpleegd van https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vieqcqpdzf0gw/bestuurlijke_indeling
- Drunen, van, M., A., Lasage, R., & Instituut voor Milieuvraagstukken. (2007). *Klimaatverandering in stedelijke gebieden*. <https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/2250759/201301.pdf>
- Emerson, K., Nabatchi, T. & Balogh, S. (2012). An Integrative Framework for Collaborative Governance. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 22(1), 1-29.
- Hendriks, D., Mens, M., America, I., Beunk, J., Dolman, N., Fujisaki, A., Kramer, N., de Louw, P., van der Mark, R., van Marle, M., Melman, R., Mes, E., Meshgi, A., Rozemeijer, J., Rozing, A., Nunez Sanchez, A., Schasfoort, F., van Strien, C., Tiessen, M., ... van Asseldonk, M. (2024). *De droogte van 2022: Een brede analyse van de ernst en maatschappelijke gevolgen: Achtergrondrapport* (Wageningen University & Research - Library). Deltares. <https://edepot.wur.nl/655089>
- Kapucu, N., Yuldashev, F. & Barkiev, E. (2009). Collaborative Public Management and Collaborative Governance: Conceptual similarities and differences. *European Journal of Economic and Political Studies*, 2(1), 39-60.
- KCAF. (z.d.). Fonds Duurzaam Funderingsherstel. Kennis Centrum Aanpak Funderingsproblematiek. Geraadpleegd 28 juni 2024, van <https://www.kcaf.nl/wat-doet-het-kcaf/kennisbank/fonds-duurzaam-funderingsherstel/>
- Kenniscentrum Aanpak Funderingsproblematiek. (z.d.). Omvang funderingsproblematiek. KCAF. Geraadpleegd van <https://www.kcaf.nl/wat-doet-het-kcaf/kennisbank/omvang-funderingsproblematiek/>
- Kenniscentrum voor Bodemdaling en Funderingen. (z.d.). KBF. Geraadpleegd 28 juni 2024, van <https://www.kbf.nl/>
- Klijn, E. H., & Koppenjan, J. F. M. (2014). Accountable networks. In M. A. P. Bovens, R. E. Goodin, & T. Schillemans (Red.), *The Oxford Handbook Public Accountability* (pp. 242-257). OUP Oxford.
- Koninkrijksrelaties, M. van B. Z. en. (2024, maart 8). Kabinet aan de slag met nationale aanpak funderingsproblematiek—Nieuwsbericht— Rijksoverheid [Nieuwsbericht]. Ministerie van Algemene Zaken. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/03/08/kabinet-aan-de-slag-met-nationale-aanpak-funderingsproblematiek>

- Koppenjan, J. F. M., & Klijn, E.-H. (2004). *Managing Uncertainties in Networks: A Network Approach to Problem Solving and Decision Making*. Psychology Press.
- Kranendonk, T., & Koopman, M. (2023, 7 november). “Miljoen huiseigenaren lopen financieel risico door verzakkingen en overstromingen”. bnr.nl. <https://www.bnr.nl/nieuws/bouw-woningmarkt/10530714/miljoen-huiseigenaren-lopen-financieel-risico-door-verzakkingen-en-overstromingen>
- Kwakernaak, C., Ypma, K., Klijn, J., Van Bakel, P., & Van Der Gaast, J. (1998). Ruimtelijke gevolgen van klimaatverandering en bodemdaling; effecten van veranderingen in de waterhuishouding op het ruimtegebruik. -. <http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/308955>
- Lub, V. (2015). Validity in Qualitative Evaluation: Linking Purposes, Paradigms, and Perspectives. *International Journal of Qualitative Methods*, 14(5). DOI: <https://doi-org.proxy.library.uu.nl/10.1177/1609406915621406>
- Mileti, D. S., & Gailus, J. L. (2005). SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND HAZARDS MITIGATION IN THE UNITED STATES: DISASTERS BY DESIGN REVISITED. *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change*, 10(3), 491–504. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11027-005-0057-4>
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2024, maart 8). Kabinet aan de slag met nationale aanpak funderingsproblematiek—Nieuwsbericht— Rijksoverheid [Nieuwsbericht]. Ministerie van Algemene Zaken. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/03/08/kabinet-aan-de-slag-met-nationale-aanpak-funderingsproblematiek>
- NOS. (2023, 30 december). “Heel Holland zakt”, maar nog steeds geen plan voor fundering van miljoen huizen. NOS. Geraadpleegd van <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2503265-heel-holland-zakt-maar-nog-steeds-geen-plan-voor-fundering-van-miljoen-huizen>
- Park, K. & Poelgeest, L. van. (2012). Multi-level governance. *Bestuurskundige Berichten*, 27(3), 6-9. Geraadpleegd van <https://hdl.handle.net/1887/3212163>
- Pelgrims, C., Hondeghem, A. & Steen, T. (2003). Coördinatie van beleid in een veranderende politiek-ambtelijke verhouding (Rapport). Steunpunt Bestuurlijke Organisatie Vlaanderen.
- Piattoni, S. (2009). Multi-level Governance: a Historical and Conceptual Analysis. *European Integration*, 31(2), 163-180.
- Prosperi, A., Longo, M., Korswagen, P. A., Korff, M., & Rots, J. G. (2023). Sensitivity modelling with objective damage assessment of unreinforced masonry façades undergoing different subsidence settlement patterns. *Engineering Structures*, 286, 116113. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.engstruct.2023.116113>
- Provan, K. G., & Kenis, P. (2008). Modes of Network Governance: Structure, Management, and Effectiveness. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(2), 229-252. <https://doi.org/10.1093/jopart/mum015>
- Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur. (2024, februari). Goed Gefundeerd. Rli. Geraadpleegd van <https://www.rli.nl/publicaties/2024/advies/goed-gefundeerd>

- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. (2024, mei 14). Nationale Aanpak Funderingsproblematiek. RVO.nl. Geraadpleegd van <https://www.rvo.nl/onderwerpen/funderingsproblematiek/nationale-aanpak>
- Rotmans, J., Buijter, M., Verschoor, W., Stichting Urgenda, Stichting Kennis voor Klimaat, Ministerie van I&M, Ecodrukkers Nieuwkoop, New Energy Docks, & Platform Duurzame Gebiedsontwikkeling. (2014). Een transitieprogramma voor duurzame gebiedsontwikkeling. https://www.urgenda.nl/wp-content/uploads/DGO_eindpublicatie_WEB.pdf
- Senninger, R., Finke, D. & Blom-Hansen, J. (2021). Coordination inside government administrations: Lessons from the EU Commission. *Governance*, 34(3), 707-726.
- Tiekstra, J. (2024, 29 februari). Funderingen: ‘Een recept voor maatschappelijke ontwrichting’. Binnenlands Bestuur. Geraadpleegd van <https://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/een-recept-voor-maatschappelijke-ontwrichting-aldus-raad>
- Tijmstra, J. & Boeijs, H. (2011). *Wetenschapsfilosofie in de context van de sociale wetenschappen*. Amsterdam: Boom.
- Van Duivenboden, H. P. M., Van Hout, E. J. Th., Van Montfort, C. J., & Vermaas, J. C. (2009). Verbonden verantwoordelijkheden in het publieke domein: Introductie. In *Verbonden verantwoordelijkheden in het publieke domein* (pp. 1-12). Uitgeverij Lemma.

Hoofdstuk 9: Bijlagen

9.1. Topiclijst

INTRODUCTIE

Rol	<ul style="list-style-type: none">• Wat is jouw rol in de funderingsproblematiek?• Hoe ervaar je jouw/jullie rol?
Funderingsproblematiek	<ul style="list-style-type: none">• Hoe definieer je funderingsproblematiek?

INHOUDELIJK

Stakeholders	<ul style="list-style-type: none">• Met welke organisaties werken jullie samen?• Welke organisaties zijn betrokken bij de (aanpak van) de funderingsproblematiek?• In wat voor soort overlegorganen werken jullie samen aan de funderingsproblematiek?• Wie zitten er niet aan tafel, die wel aan tafel zouden moeten zitten? En vice versa?
Samenwerking	<ul style="list-style-type: none">• In hoeverre wordt er samengewerkt aan een oplossing voor de funderingsproblematiek?• Hoe ziet die samenwerking eruit?• Wat vind je van die samenwerking?• Wat gaat er goed?• Wat gaat er niet goed?• In hoeverre ben je tevreden over de samenwerking?
Verantwoordelijkheden	<ul style="list-style-type: none">• Wat is de rol van jouw organisatie in de funderingsproblematiek?• Zijn er afspraken over de verantwoordelijkheid voor de aanpak van de funderingsproblematiek?• Wat vind je van deze rol en verantwoordelijkheden?
Verantwoording	<ul style="list-style-type: none">• Moet je verantwoording afleggen?• Hoe is die verantwoording geregeld?• Aan wie of wat leg je verantwoording af?• Helpt die verantwoording om de funderingsproblematiek efficiënt/doelmatig aan te pakken?
Doeltreffendheid	<ul style="list-style-type: none">• In hoeverre vind je de gehele aanpak zoals die nu is doeltreffend/effectief?• In hoeverre denk je dat de problematiek zo wordt opgelost?

	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn goede en wat zijn slechte invloeden op de doeltreffendheid/effectiviteit van de aanpak?
Coördinatie	<ul style="list-style-type: none"> • Wie coördineert de aanpak van de funderingsproblematiek? • Hoe ervaar je die coördinatie?
Rli-rapport	<ul style="list-style-type: none"> • Heb je het Rli-rapport gelezen? • Erken je/erkennen jullie het rapport? • Wat wordt er met de bevindingen uit het rapport gedaan? • Is de 'impasse' waarover het rapport spreekt, voorbij?
Aanbevelingen	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe zou de samenwerking beter georganiseerd kunnen worden? • Hoe zou funderingsproblematiek beter aangepakt kunnen worden?

9.2. Codeboom

Aanbevelingen
Aanbeveling samenwerking
Aanbeveling verantwoordelijkheid
Aanbevelingen implementatie Rli rapport
Overige aanbevelingen
Algemeen funderingsproblematiek
Aanleiding en oorzaken
Definitie
Informatie over huidige situatie
Oplossingen
Coördinatie
Coördinatie negatief
Coördinatie neutraal of beschrijvend
Coördinatie positief
Doeltreffendheid (van huidige aanpak)
Doeltreffendheid negatief
Doeltreffendheid neutraal of omschrijvend
Doeltreffendheid positief
Rli-rapport
Implementatie
Implementatie negatief
Implementatie neutraal of beschrijvend
Implementatie positief
Reactie
Reactie rapport negatief
Reactie rapport neutraal of beschrijvend
Reactie rapport positief
Samenwerking
Met andere partijen
Met andere partijen negatief
Met andere partijen neutraal of beschrijvend
Met andere partijen positief
Samenwerking Privaat-Privaat
Samenwerking Publiek-Privaat
Samenwerking Publiek-Publiek
Tussen andere partijen
Tussen andere partijen negatief
Tussen andere partijen neutraal of beschrijvend
Tussen andere partijen positief
Stakeholders
Betrokken partijen
Partijen die betrokken moeten worden

Samenwerkingsverband tussen stakeholders
Verantwoordelijkheid
Aanwijzing van verantwoordelijke
Negatief (partijen nemen geen verantwoordelijkheid)
Positief (partijen nemen verantwoordelijkheid)
Verantwoordelijkheid neutraal of omschrijvend
Afschuiven of afhouden van verantwoordelijkheid
Eigen verantwoordelijkheid
Gedeelde verantwoordelijkheid
Voorbeelden
Voorbeelden negatief
Voorbeelden neutraal of beschrijvend
Voorbeelden positief